

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Még néhány szociális szempont a polgári perrendtartás körül.

Irta: Dr. Meszlény Artur, kir. törvényszéki bíró, egyetemi magántanár.

I.

Az 1911. évi I. t.-be foglalt új polgári perrendtartás egyes alkalomszerű intézkedésekkel kísérletet tesz a gazdasági érdekküzdelen során felmerült és elharapódzott egyes *visszaélések meggátlására*. Ezek az intézkedések világítják meg legjobban a Prtts. szociális gondolkodásmódját, no meg azok, — amelyeket *nem* tett meg.

1. Ismeretes az a heves küzdelem, amelyet a merkantilisták és agráriusok vívtak a *könyvkivonati illetékesség* megszüntetése körül. Eddigi jogunkban tudvalevőleg a kereskedő a maga adósát 2 éven belül azon a helyen is perelhette, ahol könyveit vezette, vagyis általában a saját székhelyén, akkor is, ha az adós nem ott lakott, ha az ügylet nem ott jött létre, és nem ott volt teljesítendő. Közismert dolog az is, hogy insolid kereskedők értéktelen lim-lommal árasztották el különösen a távolesó falvakat, tanyákat, aláíratk a tudatlan néppel nyomtatott formulárékat, melyekben csoportosan egyetemleges felelősséget vállaltattak s aztán a fővárosban az egész összegre pereltek, számítva arra, hogy az a nyomorult alperes nem képes személyesen megjelenni, sem ügyvédet fogadni. A számítás legtöbbször be is vált s egész vidékeket fosztottak ki. Az eféle manipulációk kiküszöbölése végett a Prtts. a könyvkivonati illetékességet csak kereskedővel szemben adja meg (32. §.), nemkereskedővel szemben pedig a felperes üzleti telepe után igazodó illetékességgel helyettesíti, melyet azonban sokszoros korlátokkal vesz körül. E korlátok a forgalmat lényegesen akadályozzák, de a visszaéléseket meg nem szüntetik, sőt alig feszélyezik. A kölcsönös pártgyűlölködésnek és herce-hurcának sikerült oly kompromisszumot létrehozni, amely csak a tisztességes kereskedőnek árt, a zavarosban halásztól semmitől sem tartja vissza. Az illetékesség igénybevételéhez az szükséges, hogy a felperes az árú megrendelését és átvételét okirattal igazolja. Mint-hogy az okirat lehet bármely, a vevő által aláírt nyomtatvány (blanketta): e formaságot ezentúl is betarthatják, amint eddig is betartották, mert megkönnyítette a bizonyítást. Az irni-olvasni nem tudás nem akadály, kézjegy és két tanú előttemezése ezen is átsegít. Az a védekezés sem használ, hogy az okiratot az alperes előtt fel nem olvasták: majd felolvassák

előtte, attól sem lesz okosabb, akkor sem érti, hogy miért perlik őt be 500 K-ért, amikor ő csak 25 K ára képet, vásznat, micsodát rendelt és kapott. Hogy ezt megértse, ahhoz neki tisztában kellene lennie az »egyetemlegesség« fogalmával; már pedig ezt nem tanítják ott, ahol ő a kiképzését nyerte. S tudni kell, hogy Magyarországon még 1900-ban a népességnek csak 49·6%-a tudott írni-olvasni.

A törvény a *részletügyletből* származó követelések tekintetében kizárja a telep illetékességét, amennyiben az alperes a szoros értelmű Magyarországon (tehát nem Fiumében, Horvátországban) lakik. Ha meg is engedjük, hogy a visszaélések nagy része az árúrészletügyletek körében mutatkozott: ez nem változtat sem azon, hogy elégszer előfordultak és elő fog-nak fordulni azok a részletügylet körén kívül is, sem pedig azon, hogy ezt a rendelkezést pláne könnyű kijátszani. A vevő az okiratban az egész vételárat egyszerre igéri (tehát formailag nem köt részletügyletet) s az eladó pusztán nagylelkűségből pár nappal később megengedi neki, hogy részletekben törlesszen, s ezt a nagylelkűséget mindjárt a vétel alkalmával szóbelileg kilátásba helyezi. *Est modus in rebus!* Éppen azok, akiknek kenyere a csalás, nem ijednek meg az ilyen tilalomtól.

A helyi megrendelésre dolgozó kisipar érdekét szolgálja az az intézkedés, hogy az iparos üzlete körében történt eladásból származó követelését üzlete helyének bírósága előtt a jelzett feltételek mellett szintén perelheti, ha az alperes a felperessel ugyanazon törvényszék területén lakik.

2. Az említettekhez hasonló visszasságok mutatkoztak az *illetékesség szerződéses kikötése* körül is. Oly kereskedők, akik könyveket sem vezettek, akik tehát a könyvkivonati illetékességet igénybe nem vehették, aláírták a vevővel azt a kikötést, hogy őt az általa választandó bármely bíróság, vagy a saját bírósága előtt perelheti. Az előbbi a Prtts. általában érvénytelennek tekinti (**45. §. 1. bek.**), de az utóbbit is kizárja részletügyletből eredő követelés tekintetében, ha az árú teljes vételára 500 K-t meg nem halad (**46. §. 3. bek.**), valamint a bagatell-ügyekben (**760. §.**). Az utóbbi intézkedés mindenesetre helyes érzékből fakad s azt megfelelően egészítené ki az az álláspont, hogy a felperes üzleti telepe szerint való illetékesség se legyen bagatell-ügyekben alkalmazható, amint ezt az eddigi joggyakorlatunk így is tartotta. Sajnos, nyilván elnézésből¹⁾ ez a törvény szövege szerint másként alakult: a jelzett kedvezményes illetékesség a községi bíraskodás körében is alkalmazást nyer. Egyebekben erre a korlátra is az áll, amint fent már megérintettem: hogy kijátszása könnyű, az ellenőrzés pedig lehetetlen.

3. Részletügyletből eredő követelés tekintetében a törvény a szerződés teljesítésének helye után igazodó illetékességet is kizárja (**29. §.**). Nem zárja ki ezt az illetékességet a bagatell-ügyekben (**760. §.**), és nem zárja ki más esetekben, amikor ezt csak azért veszik igénybe, hogy a védekezést megnehezítsék. Két lényeges hézaga a törvénynek!

4. Más területekre térve át, a *bírói egyezséggel* való visszaélés meg-gátlását célzó intézkedést kívánom felemlíteni. A Prtts. **423. §.**-a szerint ugyanis a bírói egyezséget a bíróság annyiban veszi tudomásul, »amennyiben ennek nincs akadály«. Ez mindenesetre jelenti azt, hogy a bíró köteles vizsgálni, nem-e ütközik az egyezés a jó erkölcsökbe vagy valamely jog-szabályba s végrehajtható-e annak tartalma. De jelenti azt is, hogy a bíróság ne szankcionáljon olyan egyezséget, amelynek tartalma lényeges közérdeket sért, olyan közérdeket, amelyet nem lehet a felek rendelkezésének alávetni. Az eddigi jog uralma alatt egy eklatáns ilyen eset merült fel. Köz-tisztviselők kölcsönöket vettek fel szövetkezetektől és a kölcsönszerződést bírói egyezés alakjába foglalták a végből, hogy az a jogerős ítélet hatá-lyával nyomban végrehajtható legyen és a végrehajtás során a tisztviselők illetményei letilthatók legyenek. A kölcsön leolvasása természetesen nem

¹⁾ V. ö. e részben: Szerző, Bevezető a polgári perrendtartáshoz, Bpest, 1911., 404. l.

a bíróság előtt történt s így nem volt ellenőrizhető, vajjon tényleg mennyi kölcsönösszeget kapott kezébe a tisztviselő, mert a szövetkezet a kölcsönt csak a letiltás jogerőre emelkedése után folyósította, amikor már a tisztviselő magát életre-halálra neki kiszolgáltatta. Az egész ügylet, a kölcsönkéréstől a fizetésletiltásig, hihetetlen gyorsasággal bonyolódott le: a gyors pénzszerzés e lehetősége persze óriási vonzóerőt gyakorolt. A bíróságok e jelenséggel szemben különbözőképp reagáltak. Voltak, melyek túltevén magukat a törvény formáin, megtagadták az egyezség tudomásulvételét. Ez azonban eddig formailag mindig törvényszegés volt, mert eddigi jogunk a felek rendelkezési jogának e részben semmi korlátot nem állított. A Prtts. **423. §**-a erre módot nyújt, mert a bírói kogniciótól teszi függővé, vajjon lát-e a bíró akadályt vagy nem az egyezség tudomásulvételére. Ugyanezt a célt szolgálja az a rendelkezés, amely az egyezség ellen is megengedi a perújítást (**563. §.**), sőt ez talán túlzásba is megy s nem lehetetlen, hogy a bíróságoknak a jövőben az ellenkező végtellességgel szemben kell védekezniök, jelesül akkor, ha a perújítást nem valamely formai hiba, hanem pl. a körülmények utólagos megváltozása alapján kéri a fél (id. §. 9., 10., 11. p.). Ily esetekben a perújításnak csak akkor volna szabad helyt adni, ha nyilvánvaló, hogy e novum tudatában a fél az egyezséget meg nem kötötte volna. Ez a korlát a törvényből hiányzik.

5. Teljes érzéketlenséget tanúsít azonban a Prtts. ott, ahol nem a falusi, inkább mezőgazdasággal foglalkozó alsóbb néposztály, hanem a városi proletariátus érdekeiről van szó. Egy kirívó példája ennek a *bérleti ügyekre* vonatkozó eljárás. Részletesen és szigorúan szabályozza a törvény (**621. s k. §§.**) a felmondást és jogkövetkezményeit, s különösen drákói szigorral gondoskodik arról, hogy a lakás kiürítése a lehető legsürgősebben végrehajtható legyen (**628. §.**). Látszólag egyenlő mértékkel mér: nem tesz különbséget bérlő és bérbeadó között. De éppen ezzel tesz óriási különbséget. Az utóbbi évtizedek nálunk is meghozták a vidék elnéptelenedését a nagy ipari központok javára¹⁾, s ezzel a lakbérmezériákat, melyeket a »lakbérúzsora« tág gyűjtőneve alatt ismer a főváros népe a legjobban — saját keserves tapasztalásából. Ez a népesség vajmi ritkán jön abba a helyzetbe, hogy mint felmondó fél vegye igénybe a bírói oltalmat. Örül, ha valahol meghuzhatta magát, s amíg a legközvetlenebb létérdekei nem forognak kockán, nem óhajt lakást változtatni. Ezekre a legfontosabb létérdekekre azonban a Prtts. nem gondol: ezekre ez a gyors és kiméletlen eljárás nem terjed ki. Bérnegyedről-bérnegyedre megismétlődik a fővárosi járásbíróknál a búcsújárás: az egyik a bérletbe való visszahelyeztetését kéri, mert őt a házmester a lakásból kimozdította, noha a bért megfizette; a másik visszatartott nélkülözhetetlen ingóságainak kiadatását kéri sürgősen, mert a házmester jogosulatlan követelések fejében gyakorolt megtartási jogot. Azután itt vannak az egészségügyi követelmények, amelyeknek az óriási jelentőségét éppen a multkor helyezte ríkító világításba e lapok hasábjain az a kis közlemény, mely a frankfurti kislakásépítő-részvénytársaság eredményeiről számolt be.²⁾ Az e részben nálunk fennálló rettenetes állapotokat nem lehet ugyan perjogi intézményekkel orvosolni; de amikor a perjogot reformáljuk, súlyos mulasztás nem gondolni arra, hogy ily esetekre a bérlőnek módot nyújtsunk, hogy *sürgős ideiglenes intézkedést eszközölhessen ki a bíróságnál*, mely azonnal s minden jogorvoslat kizárásával végrehajtható s mely addig marad hatályban, míg azt a másik fél a törvény rendes útján meg nem dönti. Lám, az agrár-érdekek oltalma kedvéért már mióta fennáll ez az ideiglenes eljárás, melyet a Prtts. is (**575—582. §§.**) igen kitűnően kodifikál, külön előírván, hogy még ez amúgyis

¹⁾ Az 1.000 léleknél kevesebbet számláló községekben lakott 1890-ben a lakosság 28'51" o-a, 1900-ban 25'37" o-a; 1.001—5.000 lélekig lakott 1890-ben 44'80" o, 1900-ban 44'67" o; 5.001—10.000 lélekig 1890-ben 8'88" o, 1900-ban 9'53" o; 10.000 lelken felüli községekben lakott 1890-ben 17'81" o, 1900-ban 20'43" o.

²⁾ Lásd e lapok f. évi 5. számát, 153. l.

gyors eljárás során is a bíró a tárgyalás elhalasztása esetén azonnal fogatnosítható ideiglenes intézkedéseket tehet a birtokállapot oltalmára s annak megháborítását már ezúttal is végrehajtás terhe alatt eltilthatja (580. §.). Csak kissé körül kellett volna nézni a művelt világon, s akadt volna be rendezés, melyet erre a nagyjelentőségű szociális célra könnyű szerrel lehetett volna alkalmazni; így, hogy csak egyet említsek: az angol jog *injunction*-ja nincs a birtokjogra szorítva, mint a római *interdictum*-on rágódó kontinentális jogok sommás visszahelyezése, hanem kibocsátható bármely ügyben, ahol sürgős ideiglenes intézkedés szükségesnek mutatkozik nagyobb károk megelőzésére, s tartalmát sem szabja meg előre a törvény, hanem szabad kezét ad a bírónak, hogy *börtönbüntetés terhe alatt* meghagyja valaminek a tevéseit vagy abbahagyását.

Így már most, ahogyan a Prtts. törvénnyé lett, ismét az a helyzet, hogy: *bírája válogatja*. A szociális érzékkel rendelkező, a sablonokon túlemelkedő bíró meg fogja találni némely esetben a Prtts. segélyével is az oltalomnyújtás módját. Jelesül hangsúlyozni kell, hogy jogunk szerint a bérlő is élhet a tulajdonossal szemben sommás visszahelyezési keresettel, amelyből folyó per során neki csak azt kell bizonyítani a megelőző békés birtokon felül, hogy bérlői kötelezettségeinek eleget tett, jelesül az esedékes bért megfizette; s e perben aztán a maga javára igénybe veheti a Prtts. 580. §-ából fent idézett sürgős ideiglenes intézkedéseket. S továbbá hangsúlyozni kell, hogy maga a Prtts. is egy helyen utal az *ingók tekintetében indított sommás visszahelyezési perre*, kimondván, hogy ez a per az előtt a bíróság előtt is megindítható, amelynek területén a háborítás történt (38. §.). Minthogy már most az 575—582. §§-ok nem tesznek különbséget ingóra és ingatlanra vonatkozólag: helytáll az a következtetés, hogy ez a különleges eljárás az ingó-visszahelyezésre is alkalmazandó; alkalmazandó tehát az ideiglenes intézkedésekre és azok rögtönös végrehajtására vonatkozó 580. §. is. A bérbeadó által visszatartott ingók gyors kiperlését ezen az úton lehet tehát megkísérelni, s a tárgyalás elhalasztása esetén a birtokállapot oltalma címén ideiglenes intézkedést kérni abban az irányban, hogy a nélkülözhetetlen és jelesül az 1908: XLI. t.-c. 2. §-a értelmében foglalás alá nem eső tárgyak, melyekre ennél fogva a bérbeadó törvényes zálogjoga és megtartási joga sem terjed ki,¹⁾ a bérlőnek azonnal a birtokába visszabocsáttassanak. Nincs segítség persze azokban a sajnálatos esetekben, amikor a bérelt lakás a bérlőre vagy családjá tagjaira egészség, erkölcsiség, testi épség, biztonság szempontjából súlyos és rögtönös veszéllyel jár, pl. a fal beomlással fenyeget, a lakás halálos betegség csiráival fertőzött stb. A jog megkívánja, hogy előbb omoljon be az a fal, pusztuljon el a családfentartó a ragályos betegségben: akkor aztán megadja — a kártérítési keresetet.

Miként már a szolgálati szerződés körében is utaltam rá²⁾, az érdekelt szervezeteknek volna nemes hivatásuk ezekben az ügyes-bajos dolgokban is anyagilag tagjaik segítségére sietni s jelesül lakbérnegyedkor vagy heti-, illetőleg havibéres lakások tekintetében a bérlő lejártakor a bérbeadó által támasztott követelésnek megfelelő összeget a bérlő nevében bírói letétbe helyezni s ezzel a megtartási jog gyakorlásának okát elhárítani addig, míg a túlhalmozott munka alatt görnyedő bíróság az ügyet érdemlegesen eldönteni képes.

II.

Fontos szociális érdekeket érint az a kérdés is, mennyiben járhat el személyesen a fél és milyen körben szorul ügyvédi képviselőre. És itt két ellentétes szempont áll szemben egymással: az egyik a minél olcsóbb per-

¹⁾ Ez állandó bírói gyakorlat. V. ö. Budapesti T. 1901. márc. 14. I. g. 41., 1904. jun. 22. I. g. 176. sz.; Kolozsvári T. 1898. ápr. 28. 1.265. sz., idézve *Grill-Dtár* VII., II. 425. sz.

²⁾ V. ö. e lapok f. évi 4. számát.

vitel szükségessége, a másik az ügyvédi kar existenciális kérdése, amely éppen hazánkban súlyos probléma. A Prtts. kellőképp honorálta a *második* szempontot s jelesül még kapuzárás előtt, az igazságügyi bizottságban és a képviselőházban tetemesen kiterjesztette az ügyvédkényszer területét. A törvény végleges szövege az ügyvédi képviseletet elvben kötelezővé teszi a törvényszéki eljárásban, valamint az ítélőtábla és a Kúria előtt; azonban az ily perekben is a fél személyesen köthet egyezséget, elismerheti a peres jogot vagy lemondhat róla és eljárhat a jegyzőkönyvvezető előtt, a bírósági irodában, a megkeresett és kiküldött bíró előtt (97. §.); megjelenhet képviselőjével együtt személyesen a bíróság előtt és szóval előterjesztéseket tehet; visszavonhatja és kiigazíthatja a meghatalmazott nyilatkozatait (108. §.), személyesen járhat el a szegénység megadása, megvonása és az utófizetés elrendelése körül (122. §.). A tanú nem szorul ügyvédi képviseletre a tanúságtétel megtagadásának jogosultsága körüli eljárásban (302. §.). A békéltetési tárgyaláson a házastársaknak személyesen kell megjelenniük (645. §.) és a békéltetéskor csak a házastársak lehetnek jelen (646. §.). A *járásbírói eljárásban* kötelező az ügyvédi képviselet, ha a per tárgyának értéke 1.000 K-t meghalad, váltóperekben pedig a kereset tárgyának értékére tekintet nélkül (94. §.); a fizetési meghagyás elleni kifogás azonban viszont a törvényszéki eljárásban is ügyvédi képviselet nélkül nyújtható be (613. §.).

Ezzel szemben a *szegénységi jog* s az ezzel kapcsolatos *ingyenes ügyvédi képviselet* köre is valamelyes kiterjesztést nyert (112 s k. §§.): a bíróság az összes körülmények tekintetbevételével szegénységi jogban részesítheti azt a felet is, aki a perköltséget fedezni nem tudja anélkül, hogy a saját és azoknak a hozzátartozóinak szükséges tartása sérelmet szenvedne, akiknek tartására törvénynél vagy törvényes gyakorlatnál fogva köteles (112. §. 2. bek.). Azonban a bíróság diszkrécionárius hatalma a szegénységi jog megadása körül oly mértékig fokozódott, amely szinte meghaladja az emberi képességeket. A 112. §. 4. bek. szerint nem részesíthető szegénységi jogban az, akinek perlekedése már előre teljesen eredménytelennek mutatkozik. Vajjon el lehet-e ezt bírálni? Ha nincs is bizonyíték: az ellenfél esetleg nem jelenik meg a tárgyaláson s makacssági ítélet nyerhető; elismerheti a követelést; egyezség jöhet létre, — mind oly eshetőségek, melyeket előre mérlegelni kizárt dolog.

Ebből a szempontból a vagyontalan néposztály előnyére szolgál, hogy nem-vagyoni érdekei a vagyoni jogi per kategóriájába kerültek, mert ebből folyólag pereik túlnyomó részben a járásbírói eljárás elé jutnak, ahol ügyvédi kényszer nem áll fenn addig, míg a per tárgyának értéke 1.000 K.-t el nem ér. Persze ez csak az elsőbírósági eljáráshoz van így: a felebbezési és felülvizsgálati eljárásban ügyvédi kényszer fog helyt. Itt is az eredeti javaslat enyhébb álláspontot foglalt el, amennyiben a felebbezés során a személyes eljárást megengedte volt.

III.

E lapok f. évi 7. számában a perjogi tudomány legkimagaslóbb képviselőinek is egyik legelseje, *Fodor Ármán* kúriai bíró úr megtisztelt azzal, hogy egy állásfoglalásomat beható és mélyen szántó megvitatás tárgyává teszi. Magam vagyok az első, aki fentartás nélkül vallja és tudja, mily abszolút súllyal esik latba minden szó, mely az én szerény észrevéteimmel szemben ily hivatott ajkáról elröppen. S készséggel elismerem az ellenérvek objektív erejét is, amelyeknek egy részével, igaz, számot vettem már akkor, amikor állásfoglalásomat elfoglaltam. Nem polemia akar tehát lenni az a néhány szó, mely itt még következik; a vitát eldöntötte az, hogy *Fodor* velem e pontban nem ért egyet.

A kérdés a körül forog, hogy a Perrendtartás a munkavállaló és munkaadó közt felmerülő pereket, a pertárgy értékére tekintet nélkül, a

járásbíróság hatáskörébe utalja. Helyes-e ez az intézkedés vagy nem? Hangsúlyoznom kell, hogy a kérdésnek nincs valami eminens gyakorlati fontossága: vagyoni perek 2.500 K-ig amúgy is a járásbíróság elé tartoznak; s hány esetben lesz a munkaviszonyból eredő per tárgyának értéke nagyobb? Csupán a *nem-vagyon* per tehát az, amelyet a bírált intézkedés a törvényszéki eljárás alól elvon. Magam fejtettem ki azonban, hogy a munkaviszonyból eredő perben is a nem-vagyon érdekek oltalma a mai jog rendszere szerint a vagyoni per keretében játszódik le; egészen kivételes lesz tehát az az eset, hogy az ilyen per csupán a bíralt intézkedés folytán a járásbírósághoz kerül. Ezek a kivételesen nagyértékű munkaviszony-perek már most — ez volt az én eszem járása — megérdemlik a törvényszéki garanciákat legalább annyira, mint bármely tetszőleges pénzkövetelés; annival inkább, mert az ilyen nagy összegekben a munkavállalónak sokszor egy fél életen át eltöltött munkássága testesül meg. Miféle természetű perek is ezek? A nagy részvénytársaság hirtelen elbocsátja szolgálatából igazgatóját, cégvezetőjét; a vasutépítő vállalat megtagadja mérnökétől a kikötött jutalék, remuneráció kifizetését; ugyanaz a mérnökkel szemben más irányban szerződészegővé válván, emez a kikötött kötbért követeli; a szövetkezet kaució mellett alkalmaz tisztviselőket, a kaució elúszik s a tisztviselőt elbocsátják stb. Látnivaló, hogy éppen ezek a kérdések oly természetűek, hogy nem annyira a gyors elintézés, mint inkább a jogérvényesítés lehető biztossága áll előtérben. A gyors és olcsó elintézés a *kis értékű ügyek* kívánalma; ezt untig eléggé honorálja a magas értékhatár; az értékhatáron *felül* a *biztonság* szempontja a döntő — ha ugyan ebben a dologban helyesen értékelek.

Ezek az okok indítottak arra, hogy a jelzett ügyeket — *notabene* az értékre való tekintettel — a törvényszék elé utalandóknak tartsam; a csekélyebb értékű ügyek tekintetében csak azt kifogásoltam, hogy azok 50 koronán alul a községi bíraskodás alá esnek. E lapok előbbi számában (173. s k. ll.) értekeztem a kisebb polgári eljárásról általában s az ott elmondottak alkalmasak megvilágítani azt, miért van oly kevés bizalmam ehhez az eljáráshoz. Ebben különben, úgy látszik, *Fodor* is igazat ad nekem, mert csak arra utal, hogy akinek ez az eljárás nem tetszik, az fizetési meghagyást kérhet s ezzel a járásbíróságot teszi illetékesé. Nem untathatom olvasóimat azzal, hogy részletesen kimutassam, hogy a fizetési meghagyás kérésének speciális korlátai vannak (Prts. 588., 589. §.), melyek folytán nem minden munkaviszonyból eredő követelésre lehet fizetési meghagyást kérni. Csak azt hangsúlyozom, hogy az ily perekben is (amelyek a fizetési meghagyás ellen közbevetett ellentmondás folytán alakultak perré) végső fokon ítél a járásbíró (Prts. 476. §. 2. bek.), azaz *egyáltalán csak egy fórum ítélkezik*. Ebbe, hiába, nem tudok belenyugodni mindaddig, amíg ez a fórum a járásbíró, aki nem képes ezeknek az ügyeknek kellő figyelmet szentelni.¹⁾

¹⁾ Lásd e részben az e lapok id. számában mondottakat.

Olcsó húsnak híg a leve. Utóvégre még olcsóbb — egyáltalán nem perlekedni. Aminthogy megismervén a bagatellbíraskodás szörnyűségeit, nem egy szegény ember fogja megtanulni, hogy ez a bíraskodás nagyon is drága, mert nemcsak hogy igazához nem jut, de pénzt érő idejét is hiába po-csékolja.

IV.

Visszatekintve kutatásaink eredményére, megerősíthetjük azt a megfigyelésünket, hogy az új törvény inkább kényszeredetten ugyan, de vég-eredményben mégis kedvez a szociális eszme térfoglalásának. Kedvez már azért, hogy sok ponton fehér lapot ad a bíró kezébe, melyre az azt fogja ráírni, amit neki a közfelfogásban kifejlődő igazságérzet, világnézet diktál; kedvez annyiban, hogy a szóbeli, közvetlen tárgyalás során a kevésbé éleslátó bíró is közvetlenül kerül szembe a tények hatalmával s nehezebben zárkozhatik el a szociális igazság követelő szava elől; kedvez végül

annyiban is, hogy általában véve óvakodik egyes társadalmi osztályok érdekében különleges intézmények felállításától, s ezzel a matematikailag egyenlő elbánással lehetővé teszi, hogy az adott jogeszközöket a szociális érdekek oltalmára is igénybe vegyék. Az utat nyitva hagyja, s ha egyszer arra virradunk, hogy kormány, közigazgatás, bíraskodás nem nézik többé sanda szemmel ezeknek a követelményeknek az érvényesülését: a perrendtartásban annak, ha különösebb támasza nem is, de akadálya sem leszen.

A postai alkalmazottak vasuti baleseti kártérítési joga.

Irta: **Dr. Schubert József**, a cs. kir. sz. déli vaspálya-társaság titkára.

Az 1907: XIX. t.-c. életbelépése óta a vasutak ellen balesetből kifolyólag támasztott igények elbírálása meglehetősen bonyolódott. Bonyolulttá tette ezt a kérdést egyrészt magának a törvénynek laza, többféle magyarázatot megengedő szövege, másrészt nem kellő avagy félreismerése az 1907. évi XIX. t.-c. céljainak.

A bíróság gyakorlata e kérdésekben ingadozik, a jogirodalomban is eltérők a nézetek. Különböző szempontok szerint különböző magyarázatok állottak elő, az alábbiakban kifejtem álláspontomat, melynek nézőpontja az eddigiektől eltér.

Szociális szempontból teljes mértékben méltánylandók azok a törekvések, melyek célja az 1907: XIX. t.-cikkben tagadhatatlanul megszorított kártérítési igények lehető kiterjesztése és ezzel a baleset folytán munkaképtelenné vált egyének anyagi helyzetének javítása, másrészt azonban nézetem szerint, ha egy törvény jogintézményt létesít bizonyos célzattal, nem szabad ezt a jogintézményt az esetleg benne levő hiányosságokba éket ütve, lassan-lassan szétszedni s azokra, akik az előbbi terhek helyett a balesetbiztosítás kötelezővé tételével új terheket vállaltak magukra, az újakon kívül a régieket is ráróni és ezzel anyagi helyzetüket súlyosbítani.

Ez az elv vezet, midőn a mozgópostai alkalmazottaknak kártérítési jogáról kívánok néhány megjegyzést elmondani. (Megjegyzem azonban, hogy e cikk keretében levő általános fejtegetések, nemcsak a mozgópostásokra, hanem mindazokra a biztosítási kötelezettség alá eső alkalmazottakra vonatkoznak, akik nem a saját üzemükben, hanem szolgálatban, de biztosításra kötelezett idegen üzemben szenvednek balesetet.)

I. A postai alkalmazottak az 1907: XIX. t.-c. 3. §-ának 20. pontja értelmében balesetbiztosítási kötelezettség alá esnek és ennek folytán baleset esetére biztosítva vannak már a törvény erejénél fogva az üzemi, valamint a 9. §-ban említett balesetek esetére is. A mozgópostai alkalmazottakra nézve a balesetbiztosításnak gyakorlati eredménye két esetben áll be. Az első eset, ha a saját munkaadójuk üzemében, a postauzemben éri őket a baleset, a második eset, ha oly szolgálat közben éri a biztosítottakat a baleset, amelyet a munkaadó vagy megbízottja rendeletéből, vagy az üzem érdekében végeztek, ami alatt a vasút üzemében végzett tulajdonképeni mozgópostai szolgálat is értendő.

A postai üzem, illetve szolgálat biztosításra kötelezett, nem vitás tehát, hogy a mozgópostást baleset esetén a törvény VII. fejezetében meghatározott kártalanítás megilleti. Kérdés csak az, van-e a balesetet szenvedőnek a vasút ellen ezt a kártalanítást meghaladó igénye és ha igen, milyen keretben? Van bírói ítélet, amely azt mondja, hogy igen, mert a vasút oly harmadik személy, amely ellen igények támasztását a törvény 82. §-ának utolsó bekezdése megengedi, van olyan ítélet, amely azt is kimondja, hogy a többi

postai alkalmazott (a mozgópostai alkalmazottat kivéve) nincs biztosítva a vasút üzemében őt ért baleset ellen stb., és van olyan vélemény is, amely a 82. §. harmadik bekezdésében foglalt rendelkezésből azt is magyarázza, hogy a törvény üzemtulajdonos alatt (a 8. §. c) pontjában meghatározott biztosítást kivéve) csakis azt a munkaadót érti, kinek üzemében a sérült alkalmazva volt és így a 82. §. csakis munkaadójával szemben szüntette meg a sérült kártérítési jogát.

II. Mielőtt annak a kérdésnek fejtegetésébe bocsátkoznám, hogy a mozgópostai alkalmazottnak a vasút ellen milyen terjedelmű kártérítési igényük van, általánosságban kívánok néhány szóval foglalkozni az 1907 : XIX. t.-cikkben megalkotott biztosítás hatályával.

A törvény indokolásából a törvény intenciója kétségtelenül megállapítható s ez az intenció nagyon világosan kifejezést nyer dr. Szladits Károlynak a Munkásügyi Szemle 1910. évi 1. számában írt cikkének ama mondatában, hogy »az 1907 : XIX. t.-c. a munkások balesetbiztosításának terhét a vállalkozók összességére hárította; de ennek fejében elvileg levette az egyes muukaadókról azt a terhet, amely a balesetért való magánjogi felelősségnél fogva reá súlyosodott.« Ez az intenció nyert kifejezést a törvény 82. §. harmadik bekezdésében, mely szerint »más esetekben, mint amelyeket e szakasz megállapít, a munkaadó, illetve az üzemtulajdonos az e törvény értelmében biztosítottakkal szemben balesetből kifolyólag kártérítéssel nem tartozik.*

Ha már most egybevetjük a törvénynek e §-át a 36. §-sal, amelyből kitűnik, hogy az üzemi és a törvény 9. §-sa szerint való balesetektől felmerült összes kiadások a biztosítási kötelezettség alá eső összes üzemek között szétosztatnak, kétségtelen, hogy a törvény itt egyrészt a biztosításra kötelezett összes munkaadókat be akarta vonni a közös teherviselésbe, másrészt ugyanazokat fel akarta menteni a közös teherviselés ellenértékéért az egyébként a munkaadót terhelő magánjogi kártérítési felelősség alól. Minthogy pedig a balesetbiztosítás az összes úgy üzemi, mint 9. §. szerint való balesetektől eredő baleseti kártalanításra kiterjed, minthogy továbbá ezeket a kártalanításokat a törvény a biztosításra kötelezett üzemek összességére hárítja, kétségtelen, hogy a kötelező biztosítás elvének megfelelően biztosításra kötelezett munkaadók összességének minden egyes tagját fel akarta menteni *minden*, ugyane balesetektől támasztható magánjogi kártérítési igény alól.

Erre a célzatra mutat a 82. §. harmadik bekezdésében a »munkaadó« és »üzemtulajdonos«-nak egymás mellett való felemlítése. Nézetem szerint ugyan elég lett volna, ha a törvény itt az »üzemtulajdonos« szót egyedül használja, mert hiszen a munkásra nézve közömbös, hogy munkaadója vagy más üzemtulajdonos üzemében sérült-e meg. Mihelyt biztosításra kötelezett üzemben teljesített szolgálat közben szenved balesetet, a törvényben meghatározott kártérítést kapja. Mi értelme volna annak, hogy a saját munkaadója üzemében szenvedett baleset esetén csak a törvényes kártalanítást kapja, míg ha ugyancsak szolgálatközben, de más üzemben éri őt a baleset, akkor ezen felül még a rendes magánjogi kártérítést is kaphassa. A balesetből eredő kártalanítás nem a munkaadók, hanem az üzemek szerint jár. Munkaadó és munkás a törvényben nincs egymással szembeállítva, hanem mind a kettő az országos pénztárral áll szemben: az egyik — a munkaadó — kötelezettségekkel, a másik — az alkalmazott — jogokkal. Csupán a 82. §. szabályozza azokat a kivételes eseteket, melyekben a munkásnak a munkaadóval szemben kártalanítási igénye van. Törvényünk a német és az osztrák balesetbiztosítási törvényeket vette alapul. Már pedig úgy a német, mint az osztrák törvény (előbbi szakmák szerint, utóbbi a balesetbiztosító intézetekben) az egy biztosítási érdekeltségbe tartozó összes üzemtulajdonosokat felmenti a saját érdekeltségi körükbe tartozó összes balesetek tekintetében a magánjogi kártérítési felelősség alól, kivéve a szándékosan vagy vétkes

gondatlanságból előidézett baleseteket. Semmi alapunk nincs annak feltevésére, hogy a magyar törvény ezt másképp akarta volna szabályozni, sőt a gondolatmenet azonossága egyenesen azt mutatja, hogy a magyar törvény is ugyanúgy ki akarta zárni az üzemtulajdonos magánjogi felelősségét, mint a német és osztrák törvény. Nálunk a vitát csak az teszi lehetővé, hogy míg a német és osztrák törvény csak (»Betriebs-Unternehmer«) üzemtulajdonosról beszél, addig a magyar törvény rendszerint a munkaadó kifejezést használja és csak ott, ahol ez a kifejezés kirívóan nem fedné a törvény intencióját, hozzáteszi »illetve üzemtulajdonos«. Így azután előfordul az, hogy ha a törvényhozás megfelelkezik a helyesebb »üzemtulajdonos« kifejezés használatáról, a törvényben hiányosságot érzünk, ott pedig, ahol az »üzemtulajdonos« kifejezést a »munkaadó« kifejezés mellett alkalmazza, félreértést okoz. A 81. §-ban és 82. §. első bekezdésében a törvényhozó kétségtelenül megfelelkezett az »üzemtulajdonos«-ról, pedig kétségtelen, hogy e §-ban nem csak a munkaadót, hanem minden üzemtulajdonost felelőssé akarta a törvény tenni egyrészt az országos pénztárral, másrészt az alkalmazottal szemben a szándékosan vagy gondatlanságból okozott balesetekért. S azt hiszem, nem is fog bíróság akadni, amely adott esetben a törvény e hézagosságán analógia útján ne segítene. Viszont azonban a törvény e hiányosságából arra következtetni, hogy a harmadik bekezdés kifejezett rendelkezése ellenére, az idegen üzemtulajdonost nem akarta kivonni a felelősség alól, hanem csak magát a munkaadót, avagy a 8. §. szerint önkéntesen biztosító üzemtulajdonost, nem lehet. Ahol a törvény nem különböztet, ott nekünk sincs jogunk különböztetni. A harmadik bekezdés munkaadó, illetve üzemtulajdonosról szól, üzemtulajdonos alatt tehát minden e törvény 3. §-ában felsorolt üzemtulajdonosa értendő, akik között van a 8. §. szerint önkéntesen biztosító üzemtulajdonos is.

III. Említettem már, hogy a 82. §. első bekezdésébe is beleértendő a munkaadón kívül az üzemtulajdonos, szoltam arról is, hogy ugyanígy értelmezendő a 81. §. is. Ez a §. az országos pénztár vizskereseti jogáról rendelkezik és szintén csak a munkaadóról tesz említést. Vajjon képzelhető-e azonban az, hogy ez a vizskereseti jog nem illeti-e meg az országos pénztárt azzal az üzemtulajdonossal szemben is, akinek biztosításra kötelezett üzemében egy más alkalmazottat a 9. §. szerint végzett szolgálata közben éri a baleset. Vagy pedig képzelhető-e az, hogy ha a 8. §. c) szerint önként biztosító üzemtulajdonos üzemében az üzemtulajdonos hibájából éri a biztosítottat baleset, akkor az így önkéntesen biztosított egyén nem érvényesíthetné büntető bírói ítélet alapján a 82. §. első bekezdése értelmében teljes kártérítési jogát az üzemtulajdonos ellen, csak azért, mert a 82. §. első bekezdése ezt a jogot csak a »munkaadó« ellen állapította meg; vagy ugyanez esetben az országos pénztár nem érvényesíthetné vizskereseti jogát az üzemtulajdonos ellen, csak azért, mert a törvény csak »munkaadó«-ról szól. De hiszen a XVI. fejezetben (184. §.) is csak munkaadóról szól a törvény, pedig itt csakugyan, mint a 81. §-ban, nem a munkással, hanem az országos pénztárral szemben álló üzemtulajdonosról akart rendelkezni. E kétségek mind abból származnak, hogy a törvény — nem szándékosan — üzemtulajdonos helyett munkaadóról beszél. Az azonos rendelkezéseket nézve a német és osztrák törvényekben, mindenütt csak »üzemtulajdonos«-ról szólnak s ezért ott ezek a viták nem is keletkezhetnek s kétségtelen, hogy ezek nyomán a magyar törvény is az üzemtulajdonosok magánjogi felelősségét ugyanúgy akarta és állapította is meg, mint amazok (és azoktól való eltérés is csak a büntető ítélet, mint előfeltétel megállapításában van). Tehát baleseti kártalanítás szempontjából csak balesetbiztosítási kötelezettség alá eső üzemekről és az ezekben alkalmazottakról lehet szó. Helytelen tehát, hogy a *munkaadó* és *üzemtulajdonos* közt való különbségnek oly elvi jelentőség tulajdonítanak, mely a kártérítési kötelezettség szempontjából lényeges következményekkel jár, mikor a törvény a két kifejezést nem egészen kö-

vetkezéskor és nem mindig tartalmilag is fedő értelmében használja. Nem érinti ezt a magyarázatot a törvény 22. §-ának magyarázata sem, mert ez a munkaadó, illetve üzemtulajdonost csak a munkásbiztosítás körül e törvény értelmében terhelő kötelezettségek szempontjából határozza meg s erre is csak azért van szükség, hogy a munkásbiztosításhoz szükséges adatok és nyilvántartások szempontjából ki tartozik az országos pénztárnak felelősséggel. Ez a meghatározás — amint a törvény kifejezetten rendelkezik is — nem vonatkozhatik az üzemtulajdonost a törvény keretén kívül terhelő más jogalapon nyugvó kötelezettségeire.

Azt hiszem azonban, nem kell vitatnom, hogy a 82. §. harmadik bekezdésének a fentiek szerinti értelmezéséből nem lehet arra következtetni, hogy ez általában minden, tehát nem biztosításra kötelezett üzemtulajdonosra is vonatkozik, mert hisz arra nézve még kérdés sem merülhet föl, hogyha a törvény üzemtulajdonosról beszél, csakis a törvény szerint biztosításra kötelezett üzemtulajdonost érthette, más üzemtulajdonost a törvény nem érintvén, azokra rendelkezései nem is vonatkozhatnak.

IV. A 82. §. 3. bekezdése tehát minden üzemtulajdonost mentesíteni akart a magánjogi kártérítési kötelezettség alól. Ezt a magyarázatot azonban nemcsak a törvény intenciójából és az e magyarázatnak alapul fekvő német és osztrák törvényekből származtatom le. E magyarázatot követeli a balesetbiztosításból származó arányos teherviselés elve és az igazság is. A kártalanítási összegeknek az országos pénztár részére leendő megtérítése, az üzemtulajdonosok üzemük veszélyességi arányszámának, mint díjtételnek s az általuk kifizetett munkabéreknek alapul vétele mellett kiszámított járulék fizetése útján történik. Minden üzem, sőt ezek mellékágai is külön-külön veszélyességi osztályokba soroztatnak; a postaüzemnél is a mozgó postai alkalmazottak (magasabb veszélyességű) osztályba vannak sorozva, mint például a többi postai alkalmazott és csak két veszélyességi osztállyal kedvezőbben besorozva, mint azok a vasuti alkalmazottak, akik állandóan vonatkísérői szolgálatnál vannak beosztva. Az országos szervezet tehát máris figyelembe veszi azt, hogy a mozgó postások egy más, a postaüzemnél sokkal veszélyesebb üzemben tesznek rendszeresen szolgálatot s így már munkaadójukat a kártalanítás nagyobb kockázati díjával rója meg. Ugyanez történik a vasuti alkalmazottakkal, illetve munkaadójukkal is és már most, miután a vasutnak jóval több alkalmazottja van besorozva a veszélyesebb osztályba, természetes, hogy tagsági járulékaik is jóval nagyobbak. A postásnak balesete esetén fizetendő kártalanítást pedig kirovás útján nemcsak a postakincstár, hanem a vasút is fizeti, még pedig magasabb arányban, tehát a vasút, mint üzemtulajdonos is hozzájárul a posta, mint munkaadó alkalmazottja kártérítéséhez; ha tehát a kártérítési kötelezettség alól való mentesítés megváltása az 1907 : XIX. t.-c. alapján való biztosítás és díjfizetés által történik (Schultz M. Sz. 21.) és ez a díjfizetés a fent részletezett kölcsönösségi alapra van fektetve, akkor nem lehet azt mondani, hogy a vasút csak a saját alkalmazottainak igényei ellen mentesítette magát, hanem mindenki ellen, aki e törvény hatálya alá esik és akinek baleseti kártalanításához hozzájárult. Mert elképzelhető-e, hogy ha a mozgópostás, kitéve a vasút üzeménél baleset ér, — és akinek munkaadója kisebb tagsági járulékot fizet, (mert a veszélyesség valamivel csekélyebb), mint a vasút az ő alkalmazottjáért, — megkapná az 1907 : XIX. t.-c. alapján őt megillető kártalanítást s ezenfelül hivatkozva arra, hogy a 82. §. harmadik bekezdése nem vonatkozik ő reá, a vasuttól még külön kártalanítást kapjon, ellenben a vasuti alkalmazott, akit ugyanabban az üzemben ér a baleset — mint a postást — csak azért, mert állítólag a 82. §. harmadik bekezdése csak a *munkaadót* mentesíti, az ő munkaadó vasútjától semmit se igényelhesen.

A biztosított alkalmazottaknak teljesen egyenlő jogokat akart adni a törvény, mert hiszen a biztosított alkalmazott járulékot nem fizet, biztosí-

tásnál csupán szenvedő alany, milyen alapon lehetne tehát jogai tekintetében különbséget tenni?

V. E fejtegetések után csak még arról akarok szólni, hogy a 82. §. utolsó bekezdése a harmadik személyek alatt, akikkel szemben a biztosított igényeket támaszthat a balesetből kifolyólag, csakis a biztosítási kötelezettségen kívül álló alanyokat érthette. A törvény itt következő rendelkezésében »ha a biztosítottat vagy hátramaradottait a balesetből kifolyólag *mással szemben* kártérítési követelés illeti, ez a követelés a nyújtott baleseti segélyek és kártalanítások erejéig az országos pénztárra száll át«, nem a munkaadót, illetve üzemtulajdonost akarta megjelölni, hanem a biztosítási körön kívül álló harmadik személyeket. (Ide értendők azonban azok a munkástársak vagy idegen személyek, akik nem mint a munkaadó megbizottjai, a balesetet szándékosan vagy vétkes könnyelműségből okozták.) Ha ezt a törvény nem így gondolta volna, akkor ismét lehetetlen és a biztosítás célját egészen felborító helyzetek jöhetnének létre. Mert gondoljunk csak a veszélyes üzemekre, amelyekben esetleg egy más munkaadó alkalmazottja, megbizásból teljesített szolgálatban, megsérült. Ily esetben ugyanis az üzemtulajdonost — az 1874 : XVIII. törvényhez hasonlóan — a joggyakorlat szerint kivételes felelősség terheli, mert a veszélyes üzem tulajdonosa tartozik bizonyítani a sérült hibáját; ha ezt bizonyítani nem tudja, kártérítési felelőséggel tartozik. Már most oly esetben, amikor a baleset nem a sérült hibájából keletkezett, de az üzemtulajdonost vagy megbizottját nem terheli gondatlanság, a kártalanítási kérdés a következőképp alakul: *a) a munkaadó, valamint a veszélyes üzem tulajdonosa* (az összetöbbi üzemtulajdonossal együtt) viselik az országos pénztár által a sérültnek nyújtott kártalanítást; *b) a sérült* megkapja az 1907 : XIX. t.-c. VII. fejelet szerint őt illető kártalanítást, de azonkívül ha az üzemtulajdonos magánjogi felelőssége a sérülttel szemben *ön* fennállana; *c) a veszélyes üzem tulajdonosától* a többletet a teljes kártalanítás erejéig, e mellett azonban *d) a 82. §. utolsó bekezdése értelmében az orsz. pénztár* igényelhetné a *veszélyes* (de biztosítás hatálya alatt álló) *üzem tulajdonosától* az általa nyújtott kártalanítást is. *Az üzemtulajdonos tehát a nélkül, hogy a legcsékeltebb mértékben hibás volna bár a 81. §. szerint részt vesz az országos pénztár által fizetett kártalanítás viselésében egyuttal fizetni köteles egyrészt a sérültnek a teljes kártalanítási többletet, másrészt köteles volna az országos pénztárnak megtéríteni azt a VII. fejelet szerint való kártalanítást, amire az már mint üzemtulajdonos is hozzájárult.* Hol van ebben az értelmezésben a jog és a méltányosság?

Az említett esetben nem a munkaadót, hanem egy más üzemtulajdonost terhelte a magánjogi kártérítési kötelezettség, a munkaadóval szemben ezt az igényt meg sem szüntethette az 1907. évi XIX. t.-c., mert a munkaadóval szemben a törvény életbelépte előtt sem volt ilyen esetben igénye; de minthogy a munkás a 9. §. szerint a szóban forgó balesetre is biztosítva volt, kétségtelen, hogy ezzel az üzemtulajdonossal szemben is meg akarta a törvény az igényt szüntetni, mert ez is részes a biztosítási érdekeltségben.

VI. Végül a fent kifejtett értelmezés mellett szól a 8. §. *c)* pontjában a törvény által engedett önkéntes biztosítás is. A törvény ugyanis a 3. §-ban felsorolt üzemekben alkalmazottakat a 69. §. szerint általában az üzemi balesetek ellen biztosítja, amihez a 9. §. még azt is elrendeli, hogy nemcsak az üzemi, hanem a szolgálatban általában ért baleset ellen is biztosítva van a törvény értelmében biztosított alkalmazott. Ezenkívül most már a törvény 8. §-ában megengedi azt is, hogy szabad elhatározás alapján biztosíthatják magukat mindazok, akik a törvény 7. §-a szerint magukat betegség esetére is biztosíthatják és még ezeken kívül biztosíthatók a 8. §. *a)*, *b)* és *c)* pontjában felsoroltak. Mindez önkéntes biztosításnak tehát ugyanaz a célja, mint a 3. §. szerint való kötelező biztosításnak, vagyis, hogy a biztosított

baleset esetére a VII. fejezet szerint kártalanítást kapjon egyrészt, másrészt az üzemtulajdonos a 82. §. 3. bekezdése értelmében az alkalmazottal szemben szabaduljon magánjogi felelőssége alul. Kétségtelen azonban, hogy a törvény 8. §-ában felsoroltak csak olyanok lehetnek, akik a 3. §. szerint biztosítva nincsenek, mert a 8. §. első mondata világosan a 7. §-ban felsoroltakra utal, akik a 3. §-ban felsorolva nincsenek és azután azt mondja, hogy »ezeken kívül biztosíthatják magukat a következők.« Tehát kétségtelen, hogy a 3. §. szerint biztosításra kötelezettek külön önkéntesen már nem biztosíthatók, vagyis a kétszeres biztosítás ki van zárva. Ha már most a 82. §. 3. bekezdésében említett »üzemtulajdonos« alatt csakis a 8. §. b) és c) pontjában önként biztosító üzemtulajdonos értendő (Szladits M. Sz. 1910. évf. 1. szám 4. oldal), akkor a törvény 3. §-a alapján kötelező biztosítás hatálya alatt álló alkalmazottakkal szemben a többi (nem munkaadó) üzemtulajdonos feltétlen magánjogi felelősséggel tartoznék. Vajjon akarhatta-e a törvény, hogy az üzemtulajdonosnak a baleset-biztosításra *nem kötelezett* alkalmazottak magánjogi kártérítési igényei alul mentesülhessenek önkéntes biztosítás útján, holott a biztosításra kötelezettekkel szemben az üzemtulajdonos a 9. §-ban említett baleset esetén támasztható magánjogi kártérítési igényeknek ki legyen szolgáltatva, mert a kétszeres biztosítás kizárása folytán az üzemtulajdonos ezt még a 8. §. alkalmazásával sem hárthatja el magától. Ezt a törvény nem akarhatta, sőt nézetem szerint a 82. §. 3. bekezdésében felvett »illetve üzemtulajdonos« szavakkal minden biztosításra kötelezett üzemtulajdonosát a magánjogi igények ellen meg akarta védeni.

VII. Fejtegetéseim eredményeképp megállapíthatom azt, hogy annak ellenében, hogy a 3. §. és 8. §. alapján biztosított alkalmazottak valamennyi üzemi és a 9. §. szerint őket ért balesetek ellen biztosítva vannak a 82. §. 3. bekezdése nemcsak a munkaadót, hanem valamennyi a biztosítási kötelezettség hatálya alá eső és a 8. §. szerint értendő üzemtulajdonost is mentesíteni akarta a magánjogi felelősség alul, kivéve azt az esetet, amikor az üzemtulajdonos (és nemcsak a munkaadó) felelőssége büntető ítélet alapján a 82. §. első pontja értelmében megállapítható. Megállapítom végül azt, hogy a 82. §. utolsó bekezdésében említett »mással szemben való kártérítési igény« csakis a biztosítási kötelezettség hatálya alá tartozó üzemtulajdonosokon kívül álló harmadik személyek ellen érvényesíthető.

Vajjon ez a magyarázat csakugyan oly igazságtalan és »jogfosztó« ? Tény, hogy jogkorlátozás van benne, de nem több, mint amennyit a törvény az ellenkező nézetten levők szerint — csak a munkaadó saját alkalmazottaira — megállapít és amelynek indokolásául azok, kik az ellenkező nézetet vallják, azt mondják, hogy ellenértékképpen a biztosítási kártalanítás minden esetben, tehát a sérült saját hibájából (szándékosságot kivéve) bekövetkezett baleset esetén is jár. Ha tehát a jogfosztás meg van indokolva, az alkalmazott saját üzemében őt ért balesetnél, ugyanúgy meg van indokolva az idegen üzemből őt ért balesetre nézve is, mert hisz ez esetben is megkapja baleseti kártalanítását a sérült abban az esetben is, ha saját hibájából ered a baleset. Ha a törvény jogkorlátozást kimondott, ez a korlátozás lehetően egységesen alkalmazandó, mert sokkal nagyobb az igazságtalanság, ha ugyanoly körülmények között levő személyeknél ok nélkül különbséget teszünk a jogosultságokban, mintha ellenérték nyújtása mellett egyformán korlátozzuk a jogokat.

IX. Általános fejtegetéseimből már most könnyen megállapítható a mozgópostai alkalmazottnak a vasút üzemében szolgálat közben történt balesetéből a vasút ellen támasztható igények sorsa. Ez igények alapfeltétele a vasútnak büntető ítélet alapján a 82. §. 1. bekezdése értelmében megállapított felelőssége.

És ennél fogva, ha a mozgópostai alkalmazott a vasút üzemében balesetet szenved, akkor a vasút, mint üzemtulajdonos ellen csakis akkor

léphet fel kártérítési igénnyel, ha jogerős büntető bírói ítélettel a vasút vagy megbizottjának szándékossága vagy gondatlansága meg van állapítva. Természetes, hogy ez az igény is csak arra a különbözetre vonatkozhatik, amely a törvény VII. fejezete alapján nyújtott kártalanítás és a teljes kártalanítás között mutatkozik. Ily esetekben azután ebben a keretben a vasút felelőssége az 1874: VIII. t.-cikk alapján állapítható meg.

A szociáldemokrata párt a munkásbiztosításról.

A magyarországi szociáldemokrata párt husvétkor tartott pártgyűlésén foglalkozott a munkásbiztosítással is. E kérdés külön napirend tárgyat nem képezte, indítvány alakjában került tehát a pártgyűlés elé, amely vita nélkül az előterjesztett határozati javaslatot elfogadta.

Ha a szociáldemokrata párt határozatát a munkásság állásfoglalásának tekintjük, akkor a husvét-i határozat jelentősége elég nagy. Maga az elfogadott határozat azonban — véleményünk szerint — egyáltalán nem alkalmas arra, hogy a munkásság állásfoglalásának tekintessék. Úgy látszik a pártgyűlésen ötletszerűen lett az indítvány előterjesztve, melynek megszövegezésére és megállapítására kellő gondot nem fordítottak. A határozati javaslat kiindulása is téves, midőn azt állítja, hogy 1907. évi XIX. törvénycikkkel a szociális biztosítás nem fejlődött. Tudvalevő, hogy ez a törvény hozta meg a kötelező balesetbiztosítást s habár ennek anyagi rendelkezései nem is elégítik ki a munkásságot, de kétségkívül a szociális biztosítás hatalmas lépéssel fejlődött általa s kétségtelen az is, hogy a balesetet szenvedett munkások ellátása nem rosszabbodott, hanem határozottan megjavult. Igaz ugyan, hogy a szociális biztosításnak ezt az előhaladását nálunk is, mint a külföldön is, a munkások önkormányzati jogainak megcsorbításával fizették meg, ámde a biztosítás szervezete terén bekövetkezett rosszabbodás a biztosítás anyagi rendelkezéseit nem homályosíthatja el.

A pártgyűlés határozata általában az önkormányzatra fekteti a fősúlyt s ezért állítja fel a követelést, hogy a munkásbiztosító pénztárak vezetésében a munkások régi jogait állítsák helyre azzal, hogy ismét részükre biztosítják a kétharmad többséget. A munkásbiztosításnak szociálpolitikai hatása csak akkor van s a munkásság részére igazi jelentőséggel és értékkel csak akkor bír, ha a munkások önkormányzata az egész vonalon szabadon érvényesülhet. Érthető tehát, ha a szociáldemokrata párt a munkások önkormányzatát még áldozatok árán is biztosítani akarja és hajlandó a betegsegélyezési járulékok kétharmadrészét a munkásokkal fizettetni, míg most azok csak a járulékok felét fizetik. Mert a kétharmad többséggel ez együtt jár. Ha a pártgyűlés úgy akarja, a munkásság kétségkívül szívesen meg is fogja fizetni a magasabb járulékokat azért, hogy önkormányzati jogai biztosítva legyenek. Ámde a pártgyűlés feladata lett volna megbirálni, hogy a munkásság szempontjából felér-e ezzel az áldozattal az előny, hogy a pénztárakban kétharmad többségük van, mikor tudvalevőleg a kerületi pénztáraknak autonómiája maga is oly kétséges és oly értéktelen az országos pénztár és az állami hivattal szemben? Szerintük a kétharmad többség csak úgy ér valamit, ha a kerületi pénztáraknak a régi autonómiája teljesen visszaállítatik, enélkül az önkormányzat ezekben a helyi szervekben illuzórius jog s a munkásság semmiféle áldozatát sem érdemli meg.

Más kérdés, hogy miként alakuljon a képviseleti arány az országos pénztárnál. A határozati javaslat erről hallgat és így megfontolandó az, hogy az országos pénztár a balesetbiztosításnak végrehajtó szerve, amelynek költségeit kizárólag a munkaadók viselik. Ha tehát az országos

pénztárban is a kétharmad képviseleti arány követeltetik, félő, ezzel szemben a munkaadók a balesetbiztosításra vonatkozólag maguknak fognak kétharmad képviseletet követelni, aminek a káros hatása a balesetbiztosítás egész alakulására és lebonyolítására a munkások érdekei szempontjából eléggé szembeötlő.

A munkásbiztosítás szervezeti kérdéseiben reakciós áramlatok érvényesülnek Ausztriában és Németországban is. Ausztriában az új szociális biztosítási törvényjavaslat a munkások autonómiáját nemcsak megnyomorítja, de valósággal alárendelt szerepet juttat a munkásoknak az önkormányzatban. De még az önkormányzat hatásköre is megcsorbítottatik a törvényjavaslat által tervezett »Bezirksstelle«-k kreálása által. Az osztrák munkásság mégis kongresszusokon is, parlamenti képviselői által is ismételtelen kijelentette, hogy a törvényjavaslatnak mielőbbi törvényerőre való emelkedését kívánja, egyrészt azért, mert az önkormányzat elkobzásáért anyagi rendelkezések terén kárpoztásokat nyújt a munkásságnak, főleg pedig azért, mert ugyan e törvényjavaslat hozza a *rokkantbiztosítást* is, melynek meggyújtását a munkásság előtt nem lehet megindokolni holmi önkormányzati kérdésekkel. Az új németországi Reichsversicherungsordnung a munkásság autonómiájára egész sorozatát a sérelmes intézkedéseknek hozza. A paritásos képviselet a munkásság hatalmas agitációja folytán megbukott s megmaradt a kétharmadrész képviselet, természetesen a kétharmadrész járulékfizetéssel. Az életbeléptetési törvényjavaslatban azonban a kormány oly intézkedéseket tervez, melyek a pénztárak rendelkezési jogát a tisztviselők alkalmazása és elbocsátása és a szolgálati viszony megállapítása tekintetében lényegesen megszorítják. Az önkormányzatnak már e korlátozása elég volt ahhoz, hogy a munkásság, amely előbb tüzzel-vassal küzdött a kétharmadrész képviseletért, most kijelentse, hogy ilyen körülmények között az önkormányzati jog semmit sem ér s ennek fentartásáért a munkásságnak nem érdemes áldozatot hoznia. S habár valószínű is, hogy ez az utóbbi áramlat nem fog érvényesülni, de mégis jellemző, hogy a németországi pénztári szövetségek értekezletén csak néhány szónyi többséggel bukott meg az erre vonatkozó javaslat. Az következik ebből, hogy az önkormányzati jogért áldozatot csak úgy szabad követelni, ha ennek értéke van.

Agitációs eszköznek alkalmas lehet, de a szociális biztosítás szempontjából egyáltalán érthetetlen az a követelés, hogy a táppénz a betegség idejének egész tartamára fizetessék. Ezzel az államnak, a községeknek és általában a társadalomnak terheit ruházzuk át a betegsegélyező pénztárakra, tehát jórészt magukra a munkásokra. A betegség esetére való biztosítás feltétlenül bizonyos időhatárhoz köthető csak és pedig oly időhatárhoz, amelyen belül a betegségek gyógyíthatók. Általánosan elfogadott elv, hogy ennek maximális határa egy év. Ezen túl már a betegség gyógyíthatatlannak tekintendő, a beteg pedig rokkantnak. A rokkantbiztosítás terheivel pedig a betegsegélyező pénztárt megterhelni nem lehet és a munkásság szempontjából veszedelmes. E helyett sokkal szivesebben láttuk volna, ha a szociáldemokrata pártgyűlés teljes erejével és határozottsággal követelte volna a *rokkantbiztosítás behozatalát*. E követelésről ne csak futólag emlékezett volna meg a határozati javaslat végén, hanem határozatának súlyát éppen e kérdésre terelte volna. Bizonyos, hogy e követelése sokkal nagyobb visszhangot kelt országszerte a munkásság körében, de az egész társadalom körében, mint az a különben helyes követelése, amely az állami munkásbiztosítási hivatalt kívánja megreformálni. A rokkantbiztosítás megvalósítása nem várhat sokáig. Már Kossuth Ferenc miniszter helyezte kilátásba a rokkantbiztosítás megvalósítását, a munkásság sürgetésén mulik, hogy a kormányt ígéretének beváltására figyelmeztesse.

A biztosítási kötelezettség kiterjesztését is követelte a pártgyűlés, de érthetetlen módon csak azon jobbmóduak részére, akiknek jövedelme

2.400 koronától 3.600 koronáig terjed és hallgat azokról a szegényekről, akiknek 2.400 koronáig terjedő jövedelmük sincs, de biztosítási kötelezettség alá még sem tartoznak. Ilyenek például: a cselédek, gazdasági munkások, stb. Éppen így megfelejtkezett a javaslat a bányatárspénztárak felemlítése mellett a gyári és vállalati betegsegélyző pénztárakról, pedig azt hisszük, a munkásságnak e tekintetben is van mondanivalója. Az állami munkásbiztosítási hivatal kérdésében nagy haladást látunk a szociáldemokrata munkásság állásfoglalásában. Ez a munkásság eddig a hivatalnak teljes eltörlését kívánta s a hivatal hatáskörét a miniszteri onnipotenciára kívánta bizni, most megelégszik a hivatal szervezetének olyan reformálásával, amely szerint a hivatal tisztán ellenőrző teendőket végezhesen. Kétségtelen, hogy ez utóbbi állásfoglalás a helyesebb.

Nem értjük azt sem, miért érdeke a munkáságnak, hogy az összes munkáltatók egyenlő járulék alapján viseljék a munkásbiztosítás terheit. Valószínű, hogy a 2%-os privilégiumra céloz s ezt akarja megszüntetni. Figyelmen kívül hagyja azonban, hogy némely veszélyes üzemben nagyon is helyén való lenne, ha az üzemtulajdonost nagyobb járulék fizetésére lehetne kötelezni.

A legsúlyosabb azonban a párthatározatban foglalt az a fenyegetés, hogy amennyiben a kormány a munkásság követeléseit nem teljesíti, akkor a szervezett munkásoknak oda kell hatniok, *hogy a munkásbiztosító pénztárak működését minden eszközzel lehetetlenné tegyék.* Bizonyos az, hogy a szervezett munkások elég eszközzel rendelkeznek, hogy a pénztárak működését lehetetlenné tegyék. Tudjuk, hogy egy kellő eréllyel szervezett ily irányú mozgalom nemcsak anyagi csődbe kergetheti a pénztárakat, de azok teljes összeomlására vezethet; aránylag kevés fáradsággal ad absurdum lehet vinni, vagy teljesen megakasztani a pénztári adminisztrációt az orvosok működését; megtagadhatják a munkások a járulékok levonását is, ami ugyancsak zavarokra, izgalmakra, végeredményében a pénztárak megkárosítására vezet. Szóval, ha a szervezett munkásság akarja, a pártgyűlésen elhangzott fenyegetést beválthatja.

Más kérdés az, hogy szabad-e ezt megtennie. És erre nem nehéz a válasz. A munkásbiztosításhoz ma már a munkásságnak annyi érdeke fűződik, hogy a munkásbiztosító pénztárak működését nem nélkülözheti egy pillanattig sem. A munkásság nagyon rossz taktikát követne, ha a kormány intézkedéseit a pénztárakon akarná megtorolni, ahelyett, hogy erre más teret keresne. De azt hisszük, hogy pusztán szervezeti és önkormányzati kérdésekért erre a végre nem fog nálunk sem a sor kerülni, amiként az osztrák és a német hatalmas szocialista pártok sem léptek a megtorlásnak erre az útjára. S bizonyos az is, hogy ha a munkásság a pártfegyelem hatása alatt engedelmeskednék is, de nem szívesen követné vezéreit a pénztárak elleni harcba, mert a munkások ismerik és méltányolják azokat az előnyöket, amelyek a munkásbiztosításból reájuk hárulnak s ezeket az előnyöket nem szívesen kockáztatnák.

Nem ezt vártuk mi a szociáldemokrata pártgyűléstől. Vártuk, hogyha a szociáldemokrata pártgyűlés a munkásbiztosítási törvény reformja érdekében állást foglal, ez két irányban történik; először radikális követetése az önkormányzati jognak, másodsor a munkásbiztosítás további fejlesztése, a biztosítási kötelezettség kiterjesztése s a rokkantbiztosítás behozatala által. Vártuk, hogy a pártgyűlésen adatik ki a jelszó, amelyre minden további mozgalom irányulni fog: *elő a rokkantbiztosítással!*

Bekötési táblák

a „MUNKÁSÜGYI SZEMLE“ I. évfolyamához félbör kötésben megrendelhetők a kiadóhivatalban. Ára 2 korona.

pénztárban is a kétharmad képviseleti arány követeltetik, félő, ezzel szemben a munkaadók a balesetbiztosításra vonatkozólag maguknak fognak kétharmad képviseletet követelni, aminek a káros hatása a balesetbiztosítás egész alakulására és lebonyolítására a munkások érdekei szempontjából eléggé szembeötlő.

A munkásbiztosítás szervezeti kérdéseiben reakciós áramlatok érvényesülnek Ausztriában és Németországban is. Ausztriában az új szociális biztosítási törvényjavaslat a munkások autonómiáját nemcsak megnyomorítja, de valósággal alárendelt szerepet juttat a munkásoknak az önkormányzatban. De még az önkormányzat hatásköre is megcsorbítottatik a törvényjavaslat által tervezett »Bezirksstelle«-k kreálása által. Az osztrák munkásság mégis kongresszusokon is, parlamenti képviselői által is ismételtelen kijelentette, hogy a törvényjavaslatnak mielőbbi törvényerőre való emelkedését kívánja, egyrészt azért, mert az önkormányzat elkobzásáért anyagi rendelkezések terén kárpótlásokat nyújt a munkásságnak, főleg pedig azért, mert ugyan e törvényjavaslat hozza a *rokkantbiztosítást* is, melynek meggyújtását a munkásság előtt nem lehet megindokolni holmi önkormányzati kérdésekkel. Az új németországi Reichsversicherungsordnung a munkásság autonómiájára egész sorozatát a sérelmes intézkedéseknek hozza. A paritásos képviselet a munkásság hatalmas agitációja folytán megbukott s megmaradt a kétharmadrész képviselet, természetesen a kétharmadrész járulékfizetéssel. Az életbeléptetési törvényjavaslatban azonban a kormány oly intézkedéseket tervez, melyek a pénztárak rendelkezési jogát a tisztviselők alkalmazása és elbocsátása és a szolgálati viszony megállapítása tekintetében lényegesen megszorítják. Az önkormányzatnak már e korlátozása elég volt ahhoz, hogy a munkásság, amely előbb tüzzel-vassal küzdött a kétharmadrész képviseletért, most kijelentse, hogy ilyen körülmények között az önkormányzati jog semmit sem ér s ennek fentartásáért a munkásságnak nem érdemes áldozatot hoznia. S habár valószínű is, hogy ez az utóbbi áramlat nem fog érvényesülni, de mégis jellemző, hogy a németországi pénztári szövetségek értekezletén csak néhány szónyi többséggel bukott meg az erre vonatkozó javaslat. Az következik ebből, hogy az önkormányzati jogért áldozatot csak úgy szabad követelni, ha ennek értéke van.

Agitációs eszköznek alkalmas lehet, de a szociális biztosítás szempontjából egyáltalán érthetetlen az a követelés, hogy a táppénz a betegség idejének egész tartamára fizetessék. Ezzel az államnak, a községeknek és általában a társadalomnak terheit ruházzuk át a betegsegélyző pénztárakra, tehát jórészt magukra a munkásokra. A betegség esetére való biztosítás feltétlenül bizonyos időhatárhoz köthető csak és pedig oly időhatárhoz, amelyen belül a betegségek gyógyíthatók. Általánosan elfogadott elv, hogy ennek maximális határa egy év. Ezen túl már a betegség gyógyíthatatlannak tekintendő, a beteg pedig rokkantnak. A rokkantbiztosítás terheivel pedig a betegsegélyző pénztárt megterhelni nem lehet és a munkásság szempontjából veszedelmes. E helyett sokkal szivesebben láttuk volna, ha a szociáldemokrata pártgyűlés teljes erejével és határozottsággal követelte volna a *rokkantbiztosítás behozatalát*. E követelésről ne csak futólag emlékezett volna meg a határozati javaslat végén, hanem határozatának súlyát éppen e kérdésre terelte volna. Bizonyos, hogy e követelése sokkal nagyobb visszhangot kelt országszerte a munkásság körében, de az egész társadalom körében, mint az a különben helyes követelése, amely az állami munkásbiztosítási hivatalt kívánja megreformálni. A rokkantbiztosítás megvalósítása nem várhat sokáig. Már Kossuth Ferenc miniszter helyezte kilátásba a rokkantbiztosítás megvalósítását, a munkásság sürgetésén mulik, hogy a kormányt ígéretének beváltására figyelmeztesse.

A biztosítási kötelezettség kiterjesztését is követelte a pártgyűlés, de érthetetlen módon csak azon jobbmóduak részére, akiknek jövedelme

2.400 koronától 3.600 koronáig terjed és hallgat azokról a szegényekről, akiknek 2.400 koronáig terjedő jövedelmük sincs, de biztosítási kötelezettség alá még sem tartoznak. Ilyenek például: a cselédek, gazdasági munkások, stb. Éppen így megfelejtkezett a javaslat a bányatárspénztárak felemlítése mellett a gyári és vállalati betegsegélyző pénztárakról, pedig azt hisszük, a munkásságnak e tekintetben is van mondanivalója. Az állami munkásbiztosítási hivatal kérdésében nagy haladást látunk a szociáldemokrata munkásság állásfoglalásában. Ez a munkásság eddig a hivatalnak teljes eltörlését kívánta s a hivatal hatáskörét a miniszeri omnipotenciára kívánta bizni, most megelégszik a hivatal szervezetének olyan reformálásával, amely szerint a hivatal tisztán ellenőrző teendőket végezessen. Kétségtelen, hogy ez utóbbi állásfoglalás a helyesebb.

Nem értjük azt sem, miért érdeke a munkáságnak, hogy az összes munkáltatók egyenlő járulék alapján viseljék a munkásbiztosítás terheit. Valószínű, hogy a 2%-os privilégiumra céloz s ezt akarja megszüntetni. Figyelmen kívül hagyja azonban, hogy némely veszélyes üzemben nagyon is helyén való lenne, ha az üzemtulajdonost nagyobb járulék fizetésére lehetne kötelezni.

A legsúlyosabb azonban a párthatározatban foglalt az a fenyegetés, hogy amennyiben a kormány a munkásság követeléseit nem teljesíti, akkor a szervezett munkásoknak oda kell hatniok, *hogy a munkásbiztosító pénztárak működését minden eszközzel lehetetlenné tegyék.* Bizonyos az, hogy a szervezett munkások elég eszközzel rendelkeznek, hogy a pénztárak működését lehetetlenné tegyék. Tudjuk, hogy egy kellő eréllyel szervezett ily irányú mozgalom nemcsak anyagi csődbe kergetheti a pénztárakat, de azok teljes összeomlására vezethet; aránylag kevés fáradtsággal ad absurdum lehet vinni, vagy teljesen megakasztani a pénztári adminisztrációt az orvosok működését; megtagadhatják a munkások a járulékok levonását is, ami ugyancsak zavarokra, izgalmakra, végeredményében a pénztárak megkárosítására vezet. Szóval, ha a szervezett munkásság akarja, a pártgyűlésen elhangzott fenyegetést beválthatja.

Más kérdés az, hogy szabad-e ezt megtennie. És erre nem nehéz a válasz. A munkásbiztosításhoz ma már a munkásságnak annyi érdeke fűződik, hogy a munkásbiztosító pénztárak működését nem nélkülözheti egy pillanattig sem. A munkásság nagyon rossz taktikát követne, ha a kormány intézkedéseit a pénztárakon akarná megtorolni, ahelyett, hogy erre más teret keresne. De azt hisszük, hogy pusztán szervezeti és önkormányzati kérdésekért erre a végre nem fog nálunk sem a sor kerülni, amiként az osztrák és a német hatalmas szocialista pártok sem léptek a megtorlásnak erre az útjára. S bizonyos az is, hogy ha a munkásság a pártfegyelm hatása alatt engedelmeskednék is, de nem szívesen követné vezéreit a pénztárak elleni harcba, mert a munkások ismerik és méltányolják azokat az előnyöket, amelyek a munkásbiztosításból reájuk hárulnak s ezeket az előnyöket nem szívesen kockáztatnák.

Nem ezt vártuk mi a szociáldemokrata pártgyűléstől. Vártuk, hogyha a szociáldemokrata pártgyűlés a munkásbiztosítási törvény reformja érdekében állást foglal, ez két irányban történik; először radikális követetése az önkormányzati jognak, másodsor a munkásbiztosítás további fejlesztése, a biztosítási kötelezettség kiterjesztése s a rokkantbiztosítás behozatala által. Vártuk, hogy a pártgyűlésen adatik ki a jelszó, amelyre minden további mozgalom irányulni fog: *elő a rokkantbiztosítással!*

Bekötési táblák

a „MUNKÁSÜGYI SZEMLE“ I. évfolyamához félbőr kötésben megrendelhetők a
Kiadóhivatalban. *Ára 2 korona.*

SZEMLE.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Eugenika és elfajulás.

Szabad-e az antiszociális elemek szaporodását törvényhozási úton megnehezítenünk és lehetséges-e az egészségeseknek, a hasznosaknak nagymértékű szaporodását előmozdítani? Szükséges-e, hogy a fajhygiene elveinek és az ezekből adódó eugenikának — mely nem más, mint a szaporodás hygieneje — törvényeinkben kifejezést adjunk? A szociális egészségügy eme alapvető kérdéseivel foglalkozik *Ewart* a »The Journal of Mental Science« hasábjain és mind a két kérdésre határozott igennel válaszol. A világ történetének folyamatában lehetetlen észre nem vennünk a népek felvirágzásának és hanyatlásának örökre visszatérő jelenségét. Kemény harcok, hatalmas erőfeszítések korszakára elkövetkezik a győző pihenése és ehhez kapcsolódik a hanyatlás. Ezt a jelenséget a népek életének az egyén életével való párhuzamba állításával szokták magyarázni. »Ahogy az egyén meghal, úgy hal meg a nép is.« De elfelejtették, hogy az egyén meghal ugyan, de a csirasejt, az tovább él. Éppen ilyen helytelen az a felfogás, hogy kényelemben élő győzők ivadékaik az őstől nemtörődömséget és energiátlanságot hoztak magukkal; mert eddigelé az illetén átöröklés feltételezéséhez nincsen támpontunk. A hanyatlás oka sokkal inkább a kiválasztás folyamatában beálló zavar. Ennek a zavarnak nem csupán a káros elemek szaporodása, hanem az átlagos minőségnek ezeknek az elemeknek továbbszaporodása folytán beálló rosszabbodása. Az elsatnyultak száma igen nagy. Angliában és Walesben a szellemi nyomorékok száma 271.607, ezek közül 120.000 intézeti ápolást igénylő elmebeteg. A népiskolákban 35.000 a gyengeelméjű gyermek, a fogházakban tartózkodó imbecillisek száma meghaladja a 4.000-et. A nép között hemzsegnek a gyengeelméjűek, elmebetegek, epileptikusok, alkoholisták és tuberkulotikusok. Ezek megterhelik a nemzeti vagyont és mert tovább szaporodnak, elrontói a nemzet egészségének. *Sayer* szerint az elsatnyult családok gyorsabban szaporodnak, mint az egészségesek. Összehasonlítottak 100 egészséges családot 100 olyannal, amelyek tagjainál szellemi hiányok voltak találhatóak. Az egészséges családok létszámának átlaga 5, a betegeké 7,6 volt; az abnormálisok 42%-a alkoholisták szülőktől származott, a normálisaknak ellenben csak 6%-a; a degenerált családok tagjaiból 13% volt tuberkulotikus, az egészségesek 3%-ával szemben; ugyanilyen feltűnő volt a különbség az epilepsiánál, elmebetegségeknel, öngyilkosságnál stb. A birminghami iskolás gyerekek vizsgálatánál szintén kitűnt, hogy a szellemi hibák bőségesen párosulnak egyéb defektusokkal. Angliában a bukott nők menhelyeiben 3 év leforgása alatt 14.725 személy fordult meg, akik közül 2.521 szellemileg abnormális volt; ezek körülbelül 1.000 házasságon kívüli gyermeket hoztak világra. A kevésbé és mérsékelten defektuozus idegrendszerűek kérdése tehát belekapcsolódik a népegészség minden számottevő kérdésébe. Az állam ezekre a kérdésekre eddig nem volt eléggé figyelemmel. Ha a folytonosan előrehaladó hygiene a lelkileg és testileg silányakat mindig nagyobb és nagyobb számban tartja meg és ezek az egészségeseknél nagyobb mértékben, akadálytalanul tovább szaporodnak, a faj minőségének szükségképen romlania kell. A gazdasági viszonyoknak egyre növekedő rosszabbodása következtében éppen a munkás és takarékos elemek fogják a gyermekek számát korlátozni, az ítéletre képtelen gyengeelméjűek azonban relative még inkább el fognak szaporodni. Ezek eltartása kétségkívül szaporítja gazdasági terheinket.

Hogy a népesség létszáma megmaradjon, minden házasságból átlag

4 gyermeknek kell származnia. A tényleges állapot azonban az, hogy általában véve 3 a gyermekek átlagos száma. Ennek következtében 3 emberöltő mulva 1.000 fő csak 687-tel lesz képviselve, 200 év mulva csak 472-vel. 1875 óta észlelhető eme szomorú jelenség. A felső és középosztályokban, úgyszintén a munkásosztály felső rétegeiben a sok gyermekes család kezd kivétellé válni, az egyéb proletárság és a gyengeelméjűek körében azonban a viszonyok ugyanolyanok maradtak. Azok a társaságok, amelyek a jómódú és értelmes munkások kebeléből oly céllal alakultak, hogy születések esetén nevelési járulékot fizessenek, a születések 56⁰/₁₀₀-os csökkenését mutatják ki. A nemesi osztály termékeny házasságaiból az 1831—1840-es években átlag 7'1 gyermek született; ez a szám 1841—1860-ig 6'1-re, 1871—1880-ig 4'36-ra, 1890-ig pedig 3'13-ra süllyedt. Magasabb társadalmi rétegek házasságainak születési átlaga 1870 előtt 5'2, 1870 után 3'08. A papság körében ezek a számok 4'99, illetőleg 4'2, a tengerésztiszteknél 4'98 és 2'07.

3.000 egyetemet végzett asszony közül csak 22⁰/₁₀₀ lépett házasságra. Azoknál, akik tanulmányaikat rosszabb eredménnyel végezték, a házasságok száma nagyobb. A tanítónők átlag sokkal kevesebb gyermeket szülnek, mint az ugyanazon társadalmi osztály születési átlaga. Tehát éppen a tehetesebb anyák azok, akik a szaporodásnál kiesnek. A nők nevelésének első sorban is arra kell irányulnia, hogy az asszonyokat az anyaságra kellő módon előkészítse.

Ewart szerint a nemzet a hanyatlás útján van és eme hanyatlás szükségképeni velejárója az antiszociális elemek nagyobb termékenységének. Ezen elemek szaporodását meg kell akadályozni. Ennek két útja van: az elkülönítés és a sterilizálás. Másfelől az államnak elő kell mozdítania a kiválóak szaporodását, az alkalmas családokat tehát támogatnia kell. Az első lépés már megtörtént a rosszabb társadalmi viszonyok között élők jövedelmi adójának leszállításával. A magánjótékonyságnak sem szabadna csupán szegényházak és kórházak felállításában kimerülni, hanem egészséges gyermekek nevelését előmozdítani.

Nemzetközi lakásegészségügyi kongresszus. Október hó 2—7-ig nemzetközi lakásegészségügyi kongresszus lesz Drezdában, mely a tágabb értelemben vett lakáshigiéniével — tehát a gőzhajók, vasúti vonatok, kórházak, kaszárnyák, fogházak stb. egészségügyével is — foglalkozni fog.

A nyugalom, mint gyógytényező. Minden életműködés és minden tevékenység nyugalmat igényel. Nyugalom nélkül való életműködés, vagyis olyan tevékenység, amely időnként ne szünetelne, nincsen. A folytonos pihenésnélküli munka a kifáradáson és kimerülésen keresztül végre is az illető funkció megszűnéséhez vezet, sőt előidézheti az egész szervezet megsemmisülését is. Az orvostudomány már igen régen ismeri a nyugalom gyógyító voltát, de a módján, ahogyan azt felhasználja, dr. Harschlaff berlini orvos szerint kettő a kivetni való. Az eddigi módszerek ugyanis nem voltak alkalmasak az egész izomzat tökéletes nyugalmi állapotának előidézésére. Mert ahhoz, hogy valaki szoborszerű nyugalomba helyezze magát, az izmok egész sorának megfeszítésére van szüksége, ami fárasztó dolog. Azután az izomzat nyugalomba hozásával a beteg idegrendszernek semmit sem használunk. Az érzékszerveknek is pihenni kell, ennél fogva tervszerűleg törekednünk kell teljes szellemi nyugalomra, a gondolkodás teljes szünetelésére. Ennek elérésére dr. Harschlaff egy gyakorlatrendszert alkotott, amelyet betegeinél 15 éven keresztül sikerrel próbált ki. A beteg egy nyugágyon fekszik és a szellemi koncentrációt azáltal idézzük elő, hogy a beteg igyekszik teljes figyelmét lélekzetvételének egyes fázisaira terelni; a légzés lassított, de egyenletes és így Harschlaff szerint lassanként megszűnik a gondolkodás. Ezeknek a gyakorlatoknak keresztülvitelét készülékek segítségével könnyíti. A gyakorlatok állítólag igen jó hatással vannak különféle ideges és kimerüléssel járó állapotoknál.

Ifju munkások éjjeli munkája cukorgyárakban. A magyar kormány az 1906. évi berni nemzetközi egyezmény értelmében a képviselőház elé terjesztette a nők éjjeli munkáját eltiltó törvényjavaslatot; Ausztriában ezen törvény már f. évi augusztus elsején életbe is lép, minek folytán Kryz vegyész-mérnök a »Zeitschrift für Gewerbehygiene« hasábjain ezen törvény egyes következményeire hívja fel a figyelmet. Fejtegetései szerint a cukorgyárak, de különösen azok, amelyek főképen cukorfinomítással foglalkoznak, kénytelenek lesznek a női munkások helyébe más munkaerőről gondoskodni. Az eredmény szinte előre látható: az olcsó női munkaerő helyébe a legolcsóbb férfi munkaerőt, a 15—18 éves segédmunkásokat fogják alkalmazni. Alig szorul magyarázatra, hogy a higiéné szempontjából ez mennyire káros. A cukorfinomítók, ahol a legtöbb segédmunkás dolgozik, évente 8—10 hónapig vannak üzemben. — A hónapokig tartó, a legjobb esetben 8 naponként nappali munkával váltakozó éjjeli munka a fejlődésben lévő szervezetre rendkívül káros. Következményei: visszamaradás a fejlődésben, vérszegénység, anyagcsere- és idegbántalmak.

A cukorgyárakban a temperatura igen magas, egyes helyiségekben 30—35 C°, aminek következtében a legtöbb segédmunkásnál fejfájás, szédülés, kisebb-nagyobb fokú rosszullét állanak be. Minthogy a nappali álmom elégtelen és rossz — hisz a zavartalan álomhoz szükséges csend munkáslakásokban rendszerint nincs meg — a fejlődésben lévő munkásnak munkája közben az álomsággal is kell küzdenie, ami egymagában is rendszerint fejfájást okoz. A nappali alvás okozta rendetlen emésztés következtében éjjel, kivált ha nagy a hőség és rossz a levegő, rosszullét és gyomorbántalmak állanak elő, amit azután rendszerint bőséges és annál pusztítóbb alkohollal szoktak leküzdeni. A meleg helyiségekben dolgozó munkások télen a gyári helyiségek elhagyásakor meghűlnek, a tavaszi nedves hidegben pedig megbetegszenek a gyengébbek, influenzára, tüdőhurutra és tuberkulózisra hajlamosak. A mesterséges világítás káros a szemre. Az éjjeli munkával járó kimerülés, a felügyelet lazább volta és a nem mindig megfelelő világítási viszonyok pedig nagyban növelik a szerencsétlenségek számát.

Sok olyan munkát, amelyet eddig erőteljes kifejtett asszonyok végeztek, ezentul majd gyöngé, fejletlen gyermekek fognak végezni, akik ezekhez kevesebb rátermettséggel bírnak. Kívánatos volna, hogy a törvényhozás erre a körülményre tekintettel legyen és egy a szociális higiéné követelésének megfelelő törvénnyel legalább annak az állapotnak vessen véget, hogy fiatalok munkásokat megerősítő éjjeli munkára alkalmazzanak.

Rákmegbetegedés a különböző élethivatásokban. A rákmegbetegedések újabb időben különös érdeklődést keltettek a szakkörökben, mert általánossá vált a vélemény, hogy amíg a tuberkulózis határozottan csökkenőben van, a rákmegbetegedések száma egyre nő. Legujabban dr. Behlák sikeres kimutatnia, hogy a rák következtében beállott halálozás az 1907/8 években növekedett. Az általa közzétett adatok szerint 1907-ben 25.100-an haltak el rákban, akik közül 11.370 férfi, 13.730 nő volt, 1908-ban pedig 25.602-en, (11.551 férfi, 14.501 asszony). A rák igen sokszor olyan helyeken lép fel, amelyek állandó izgatásnak vannak kitéve, némely foglalkozás ennél fogva legtöbbszörre meghatározott testrészeket a rákra különösen diszponál. Így például kátrány munkásoknál a rák legtöbbször a kézen lép fel, kéményseprőknél a nemiszerveken, anilinkéményseprőknél a húgyhólyagban, a röntgensugarakkal dolgozó orvosoknál a kézen. A földművelő lakosságnál igen gyakran az arc és az alsóajak vannak megtámadva, nem ritkán éppen az a hely, ahol reggeltől estig a pipa szopókája van. A kisbirtokosok, a törpeparasztok, napszámosok, erdei munkások közül aránylag igen sokan esnek a ráknak áldozatul, míg a bányászokat, kő- és fémmunkásokat a gépgyárakban és vegyészeti iparban dolgozókat ez a betegség rendszerint megkíméli. Mint a korábbi statisztikai felvételek, úgy a jelenlegi is beigazolta azt, hogy a vagyonosabb osztályokban a rák gyakoribb, mint a szegényekben. Bármily nagy jelentőségük is van azonban ezeknek a statisztikai adatoknak, nem szabad elfelejtenünk, hogy a rák megbetegedések okai közül a foglalkozás csak másodhelyen áll, a legfőbb szerepet pedig, foglalkozástól és gazdasági helyzettől függetlenül, az illető szervezet hajlamossága játsza, amelynek lényegéről azonban még semmit sem tudunk.

Nemi betegségek és büntetőjog. A német büntető törvénykönyv tervezetének közzététele alkalmából Jaffé egy cikkében összefoglalta azokat a kiválmakat, amelyeket a nemi betegségek terjedésének megállítására céljából a büntető codexben orvosi szempontból megvalósítandónak vél. A tervezet nem akarja

a nemi betegségekkel való fertőzést büntetni. Jaffé elsősorban is azokat a jelenlegi jogszabályokat ismerteti, amelyeket rá lehetne húzni a nemi betegségekkel való fertőzésre. Ebből a szempontból a prostituáltak rendőri felügyeletére, továbbá a szándékos és a vétkes gondatlanság által okozott testi sértésre vonatkozó szabályok jöhetnek tekintetbe. Az orvos titoktartási kötelezettsége itt mindenesetre akadály a büntetőjogi üldözésnek. Ha a legtöbb állam törvényében nem is találunk a nemi betegségekre intézkedést, egy néhány államban azonban már léteznek kifejezetten ezt a kérdést szabályozó törvények, így: Poroszországban, Mecklenburg—Schwerinben, Schaumburg—Lippe és Hamburgban. A nemi betegségek és a büntetőjog egyéb érintkezési pontjainak felsorolása után áttér azokra a javaslatokra, amelyeket Liszt és Neisser ez irányban tettek. Utóbbi a venereás betegségek ellenőrzését egészségügyi bizottságokra akarja bízni. Jaffé úgy véli, hogy a jelenlegi törvények is elegendő védelmet nyújtanának a nemi betegségekkel való fertőzés ellen, mihelyt a gyakorlat elismerné, vagy a büntető törvénykönyvben világosan kifejezést nyerne, hogy a »testi sértés« vagy az »egészség károsítása« fogalma alá a venereás betegségek is tartoznak.

Bányamunkások újabb hivatásos betegsége. A »Steigerverband« (bányamunkások szövetsége) hivatalos lapja sajtószerűen hívták fel a figyelmet. 1908 és 1909 években Bochumban 1.163 bányász lett rokkanttá szemremegés miatt. A balesetektől eltekintve, az összes rokkantak száma ez idő alatt 5.531 volt, a szemremegés miatt rokkantak az $\frac{1}{5}$ részét képezték. A betegség oka az, hogy a bányamunkásnak bizonyos munkák elvégzésénél állandóan lehajtott fővel kell dolgozni, de emellett fölfelé nézniök. Ez az abnormalis helyzet azután a szemizmokat kifárasztja, úgy hogy ezek nem bírják a szemgolyó mozgásaiban az egyensúlyt fenntartani. Első stádiumában a betegséget rendszerint nem szokták felismerni, eladdig, míg a szemgolyó forgása oly erős lesz, hogy a beteg már semmit sem lát tisztán, aminek következtében a munkás persze még veszedelmesebb helyzetbe kerül. A cikk arra inti a bányahivatalnokokat, hogy figyeljék meg úgy önmagukat, mint a munkásokat, hogy a betegség idejekorán való felismerésével annak elejét lehessen venni. Különböző fajtájú munkák gyakori változtatásával el lehet kerülni a bajt. A munkásoknak ajánlja, hogy az első tünetek felismerésénél jelentsenek rögtön néhány hétre betegeket, mert friss levegőn való mozgás, alvás, az alkoholtól való teljes tartózkodás az egyedüli útja a gyógyulásnak.

A tuberkulózis csökkenése Németországban. A tuberkulózis elleni fervek harcra már is igen szép sikerei vannak. A német belügyi államtitkár a költségvetési vita során erre vonatkozólag a következőkben számolt be: »A német birodalomban a tuberkulózis következtében beállott halálesetek száma az 1903-tól 1907-ig terjedő időszakban 100 000 emberenkénti 214 halálesetről 184 halálesetre csökkent. Ez a tendencia azóta nem változott, sőt emlékszem, hogy volt a kezemben oly statisztika is, amely szerint néhány, tuberkulózis által különösen sújtott városban és kerületben — hála a küzdelemben alkalmazott módszereknek — a megbetegedési és halálozási számok még nagyobb mértékben csökkentek. Ha a higiéné bármely terén elért eredmények valamelyike megelégedésünket kiérdemelheti, úgy az bizonyára a tuberkulózis ellen kifejlesztett munkánk eredménye lesz.«

Tuberkulin kurzusok. A poroszországi Helsungenben és Schreiberhauban lévő vasutas szanatóriumokban a porosz munkaminiszterium meghagyásából a vasuti orvosok részére kurzusokat tartanak, amelyeknek célja az, hogy az orvosok a tuberkulinkezelésben jártasságot sajátítsanak el. A betegek tuberkulinkezelésének sikeressége érdekében a miniszter elrendelte, hogy az ilyen kezelés alatt állók szolgálata, a teljes fizetés meghagyása mellett, a kezelés egész tartama alatt könnyítést nyerjen. Helsungenben eddig 3 kurzuson 115, Schreiberhauban 2 kurzuson 50 orvos nyert kiképzést. A kurzusok folytatása ősszel lesz és a kormány úgy tervezi, hogy ezt az intézményt állandósítani fogja, hogy a tuberkulózis elleni küzdelmet ezzel még hatásosabbá tegye. Poroszországban a vasuti nyugdíjintézet éri el ezen a téren a legszebb eredményeket. A porosz vasuti igazgatóságok a prophylaxis terén is mintaszerűt nyújtanak, amennyiben alkalmazottak lakásváltoztatása esetén, minden tüdővésztes lakta helyiséget saját költségükön dezinficiálnak.

Ingyen ital a karlsruhei városi munkásoknak. Karlsruhe város tanácsa elhatározta, hogy az utcaseprőknek reggelire, továbbá a kikötő munkásoknak a nap bizonyos óráiban a városi pénztár költségén ingyen fog szomjat csillapító melegítő italokat (theát) kiszolgáltatni. Néhány városi üzemben (viz-, gáz- és villanyművek) ez már eddig is be volt vezetve.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

A magyarországi munkásbiztosítás statisztikája.¹⁾

I.

A magyar állam munkásbiztosítási intézményeinek fejlődésére vonatkozólag ez idő szerint még csak a betegsegélyezési ágazatról vannak rendszeres statisztikai adatok, az 1907-ben meghonosított balesetbiztosítás szám-szerű eredményei még nincsenek összeállítva. A betegsegélyezési ágazatra vonatkozó adatok közül kiemeljük, hogy az 1891. évi XIV. törvénycikk életbelépését követő első esztendőben, 1893-ban az egész birodalomban már 285 betegsegélyző pénztár állott fönn, közülök 273 pénztár Magyarországon és 12 pénztár Horvát-Szlavonországokban. A következő években a szervezet teljesen kiépülvén, 1896-ban a pénztárak száma 418-ra, 1899-ben 457-re emelkedett. Ez a létszám 1907. évi július 1-ig nem változott lényegesen. Az 1907. évi XIX. t.-cikk a létszám 1908-ban 208-ra szállott le, melyeknek jelleg szerinti megoszlása a következő:

Magyarországban: Kerületi pénztár 97, vállalati pénztár 76, magán-egyesületi pénztár 4.

Horvát-Szlavonországokban: Kerületi pénztár 14, vállalati pénztár 16, magánegyesületi pénztár 3.

A magyar birodalomban: Kerületi pénztár 111, vállalati pénztár 92, magánegyesületi pénztár 7.

A betegség esetére biztosított tagok létszáma 1893-ban 356.076-ot tett, mely létszám 1894-ben 483.545-re, 1896-ban 573.083-ra, 1899-ben 628.080-ra emelkedett.

A későbbi évek fejlődését a következő adatok mutatják:

Év	A t a g o k s z á m a			Év	A t a g o k s z á m a		
	Magyarországon	Horvát-Szlavonországokban	A magyar birodalomban		Magyarországon	Horvát-Szlavonországokban	A magyar birodalomban
1901.....	624.042	43.500	667.542	1905.....	685.287	52.676	737.963
1902.....	627.146	42.533	669.679	1906.....	733.716	57.762	791.478
1903.....	649.262	44.387	693.649	1907.....	716.448	61.358	777.806
1904.....	672.512	46.923	719.435	1908.....	835.702	59.117	894.819

A taglétszámban különösen 1905. óta mutatkozik jelentékeny emelkedés, amit jórészt az ipari viszonyok terén beállott föllendülésnek köszönhetünk. Az 1908. évi rendkívüli nagy emelkedés pedig túlnyomólag arra vezethető vissza, hogy az 1907. évi XIX. t.-cikk a népességnek számos oly csoportját is bevonta a kötelező betegségi biztosításba, melyekre azelőtt a biztosítási kötelezettség nem terjedt ki.

A pénztári tagok száma évenként átlag $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ százalékát teszi az ugyanazon évre kiszámított összes népességnek. A biztosítottak túlnyomó része a kerületi pénztárak kötelékébe tartozik. Nevezetesen 1908-ban a tagok 79,7 százaléka tartozott a kerületi pénztárak kötelékébe, míg a vállalati pénztáraknál 16,5 százalék, a magánegyesületi pénztáraknál pedig 3,5 százalék volt biztosítva.

A pénztári taglétszám hullámzására vonatkozó adatok szerint az egész birodalomban 1.000 tagra évenként 1.000—1.900 belépés s 900—2.000 kilépés és 7—8 elhalálozás esik. Ez a rendkívül nagy hullámzás nem valami örvendetes jelenség, mert azt mutatja, hogy a pénztárak tagjai között nagyon sok

¹ A drezdai nemzetközi egészségügyi kiállítás alkalmából az állami munkásbiztosítási hivatal a magyarországi munkásbiztosítást ismertető füzetet adott ki, melyet a hivatal megbízásából dr. Herczeg Ferenc miniszteri osztálytanácsos, bíró szerkesztett. A füzet röviden áttekinthetően ismerteti a magyarországi munkásbiztosítás fejlődését és jelenlegi állapotát. Kiterjed minden fontosabb momentumra, majd rátér az 1907. évi XIX. t.-cikkre, ismerteti ennek a betegsegélyezésre és balesetbiztosításra vonatkozó összes rendelkezéseit. Ezután a munkásbiztosítás eddigi statisztikáját dolgozza fel. Végül röviden az 1907. évi XIX. t.-cikk keretén kívül álló munkásbiztosítási intézményekről szól. A füzet magyar, német és francia nyelven jelent meg s ennek a statisztikai részét közöljük e közleményben.

a bizonytalan kereseti foglalkozást űző s nem állandó, hanem folyton változó alkalmazásba jutó munkáselem. A részletes adatok szerint a fluktuáció Horvátországban sokkal erősebb, mint Magyarországon.

A pénztári tagok *betegségi statisztikájáról* csak 1901-től kezdve vannak rendszeres adatok. Ezen adatokat legfőbb vonatkozásaikban a következőkben mutatjuk be:

a) A keresetképtelen betegek száma:

Év	Férfi	Nő	Együtt	Év	Férfi	Nő	Együtt
1901.....	178.280	34.005	212.285	1905.....	191.814	41.356	233.270
1902.....	178.608	35.106	213.714	1906.....	210.998	47.679	258.677
1903.....	184.065	34.929	218.994	1907.....	253.922	39.992	293.392
1904.....	171.709	38.720	218.429	1908.....	308.231	54.883	363.064

b) 100 tagra esik keresetképtelen beteg:

Év	Férfiaknál	Nőknél	Együtt	Év	Férfiaknál	Nőknél	Együtt
1901.....	32	41	32	1905.....	30	40	32
1902.....	31	41	32	1906.....	31	44	33
1903.....	31	38	32	1907.....	37	41	38
1904.....	28	40	29	1908.....	39	46	41

Az abszolút számokban tehát természetesen vannak kisebb-nagyobb eltérések — mert hiszen a taglétszám is évről-évre változott — ellenben a viszonyszámok egész 1906-ig bezárólag szinte meglepő állandóságot mutatnak: évről-évre 100 tag közül 29—33 tag volt keresetképtelen beteg. Ez a viszonyszám 1907-ben szinte ugrásszerű emelkedéssel 38-ra, 1908-ban 41-re szökött föl. Ez a hirtelen felszökkenés azonban alig tulajdonítható a pénztári tagok egészségi viszonyaiban beállott rosszabbodásnak, hanem inkább azt a nagy javulást tükrözi vissza, mely az 1907. évi XIX. t.-cikk hatása alatt a pénztárak adminisztrációjában és segélyszolgáltatási képességében beállott. Az előző évek arányszámai a külföld hasonló arányszámaihoz viszonyítva szinte abnormisan alacsonyak, a mi bizonyára a segélyek kiszolgáltatása terén a régi törvény hatálya alatt fennállott s főntebb jelzett visszасágoknak tulajdonítható. Aligha tévedünk, ha a keresetképtelen betegek arányszámaira nézve az 1907. és 1908. év eredményeit fogadjuk el normálisaknak és megbízhatóknak.

A nőkre eső arányszám évről-évre sokkal magasabb, mint a férfiak arányszáma. A legkisebb különbség 4, a legnagyobb 13, vagyis évenként 100 női tag közül 4—13-mal több volt a keresetképtelen beteg, mint a férfiaknál, ami kétségtelenül a nők gyöngébb természeti szervezetéből magyarázható.

A táppénzes napokra vonatkozó adatokat 1901-től kezdve a következő táblázat mutatja:

Év	Táppénzes napok száma			100 férfi tagra esik	100 női táppénzes nap	100
	férfiaknál	nőknél	együtt			
1901	2,197.193	519.778	2,716.971	396	630	407
1902	2,199.729	550.580	2,750.309	389	643	411
1903	2,355.454	590.718	2,946.172	401	657	425
1904	2,581.997	560.937	3,222.934	434	674	448
1905	2,729.285	660.098	3,389.383	428	648	459
1906	2,808.743	662.857	3,471.600	418	612	439
1907	3,048.935	623.016	3,671.951	450	642	472
1908	4,037.691	776.420	4,814.111	519	663	538

A táppénzes napok száma tehát nemcsak abszolút számokban — a mi a taglétszám szaporodásánál fogva természetszerű — de 100 taghoz viszonyítva is emelkedő irányzatot mutat. Az 1901. évben 100 tagra még csak 407 táppénzes nap esett, míg 1908-ban már 538 táppénzes nap van 100 tagra kimutatva, vagyis más szóval: egy-egy tag az év folyamán 1901-ben 4'07, 1908-ban pedig 5'38 napon át volt táppénzt élvező keresetképtelen beteg. A táppénzes napoknak 1907-ben s főleg 1908-ban beálló nagy emelkedése itt is első sorban annak a jele, hogy a tagok táppénzigényei ez években

már fokozottan jobb kielégítést nyertek. A 100 női tagra eső arányszámok itt is lényegesen nagyobbak, mint a férfiak arányszámai; utóbbiaknál a 100 tagra eső táppénzes napok évenként 380 és 519 között ingadoznak, míg a nők megfelelő arányszámai 612-től 674-ig terjednek.

A kórházi napok számát szintén 1901-től kezdve a következő kimutatás szemlélteti:

Év	Kórházi napok száma			100 férfi, tagra	100 női esik kórházi	100 nap
	férfiaknál	nőknél	együtt			
1901	558.194	35.341	593.535	100	40	89
1902	561.254	37.289	598.503	99	42	89
1903	411.709	40.600	452.309	70	45	65
1904	465.577	38.918	504.695	78	40	70
1905	538.022	52.475	590.497	84	51	80
1906	548.871	51.421	610.292	81	55	77
1907	533.055	76.901	619.956	78	79	80
1908	591.267	103.712	694.979	76	89	78

Az utolsó négy évben tehát 100 tagra 77—80 kórházi nap esik, míg 1901-ben és 1902-ben a kórházi napok száma 89-et, 1903—4-ben pedig 65-öt, illetve 70-et tett száz-száz tagra számítva. Ez adatok szerint tehát a pénztárak a kórházi ápolásban való részesítés jogát az utóbb említett években kisebb mértékben vették igénybe, mint 1905—1908-ban. Viszont ez évek arányszáma még mindig alatta marad az 1901. és 1902. évi arányszámoknak.

A nők arányszáma egész 1906-ig sokkal alacsonyabb, mint a férfiaké, ellenben 1907-ben a női tagok arányszáma már megközelítette, sőt 1908-ban túl is haladta a férfiak arányszámát.

Ismerve a keresetképtelen beteg tagok és megbetegedések, továbbá a táppénzes és kórházi napok számát, ez adatok egybevetése alapján a keresetképtelen megbetegedések időtartamáról, úgyszintén arról is tájékozást nyerhetünk, hogy egy-egy keresetképtelen beteg a táppénzt vagy a kórházi ápolást átlag hány napon át vette igénybe. A számítás eredményei szerint a pénztárak egy-egy keresetképtelen betege 1907-ben 16, 1908-ban pedig 15 napon át élvezett táppénzt vagy vett igénybe kórházi ápolást. A korábbi évekre vonatkozólag közel ugyanezeket az eredményeket nyerjük. A női tagokra eső arányszám csaknem minden évben valamivel nagyobb, mint a férfiaké.

A szociáldemokrata pártgyűlés a munkásbiztosítás ügyében következő határozatai javaslatot fogadta el:

Az 1907. évi XIX. t.-c. a magyar munkásság szociális biztosítását nem fejlesztette, hanem számos dologban megcsorbította a munkások jogait és rosszabbá tette a beteg, vagy balesetet szenvedett munkások ellátását. Az új törvény állítólag az önkormányzati szervek működésére akarta fektetni a munkásbiztosítás ügyét. Amde a gyakorlati életben kitűnt, hogy az Állami Munkásbiztosítási Hivatal — a mely a biztosításügy legfőbb fóruma — teljesen önkényesen és a törvény intencióinak félremagyarázásával egyenes lehetlenné teszi az önkormányzati szervek életképes működését. Az új törvény életbeléptetése után csakhamar beigazolást nyert, hogy annak alapján a pénztárak helyes működése elképzelhetetlen és úgy a munkáltatók, mint a biztosítottak egyre hevesebben követelték a törvény revízióját. A munkáltatók ezt a tényleges szükségből fakadó revíziót arra akarják kihasználni, hogy a törvényt még rosszabbá tegyék és a paritásban rejlő jogfosztás kiszélesítésével a munkások befolyását a pénztárakban a semmivel egyenlővé tegyék. Ennek tudatában kimondja a magyarországi szociáldemokrata párt XVIII-ik pártgyűlése, hogy a munkásbiztosítás ügyének helyes megoldását csakis azzal lehet sikeresen megoldani, ha a biztosítottaknak az összes pénztárakban döntő befolyást adnak. Ezért követeli a pártgyűlés, hogy a törvény revíziója alkalmával a munkások régi jogait állítsák helyre azzal, hogy részükre a pénztárak vezetésében ismét biztosítsák a kétharmad többséget. Követeli a pártgyűlés, hogy beteg munkások részére az egész országban a betegség tartamának egész idejére kiszolgáltassák a táppénzt. Követeli egyúttal a pártgyűlés, hogy mindazok a biztosítás kötelezettsége alá tartozzanak, a kiknek jövedelme a 3.600

koronát meg nem haladja. Követeli a pártgyűlés, hogy a balesetet szenvedett munkások ellátása keresetük teljes összegéig biztosíttassék. Követeli a pártgyűlés, hogy a bányamunkások a társládák kötelékében a teljes önkormányzat alapján országosan biztosíttassanak és a bányatulajdonosok köteleztessenek a baleseti és rokkantbiztosítás egész terheinek, a betegsegélyezés és a nyugdíj-biztosítás költségei felerészének viselésére. Követeli a pártgyűlés, hogy az összes munkások és munkáltatók egyenlő járulék alapján viseljék a munkásbiztosítás terheit. Végül követeli a pártgyűlés, hogy az állami munkásbiztosító hivatal szervezete gyökeres revízió alá vétessék oly irányban, hogy ez a hivatal tisztán kizárólag ellenőrző teendőket végezhesen, azonban az önkormányzati szerveknek működését semmiféle módon meg ne akaszthassa. Kimondja a pártgyűlés, hogy a követelések biztosítására erőteljes mozgalmat kell indítani. Ha azonban a kormány ennek ellenére rideg osztályszempontoktól vezéreltetve a törvényt oly irányban módosítja, hogy az a biztosítottak jogait még jobban megcsorbítja és a beteg- vagy balesetet szenvedett munkások ellátását még rosszabbá teszi, akkor a szervezett munkásoknak oda kell hatniok, hogy *a munkásbiztosító pénztárak működését minden eszközzel lehetetlenné tegyék.* A pártgyűlés a revízió kérdésével kapcsolatosan elodázhatatlan szükségesnek tartja, hogy a szervezett munkásság a pártprogram 18-ik pontjáért, a mely »az összes foglalkozási ágakban alkalmazottaknak betegség, baleset, munkanélküliség, rokkantság és aggkor esetére való biztosítását, a biztosítottak önkormányzatával és azok megterhelése nélkül« követeli, kitartó harcot folytasson.

E határozattal külön cikkben foglalkozunk.

A járulékok befizetése tárgyában a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár következő körlevelet intézte a munkaadókhoz:

Az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár alapszabályai előírják, hogy a munkaadók a betegsegélyezési járulékokat hetenként tartoznak a pénztárnál befizetni. Sajnálattal tapasztaljuk, hogy a munkaadók nagy része nem tesz eleget eme rendelkezésnek, sőt a havi fizetési jegyzékek kézhezvétele után is elmulasztják a járulékokat befizetni. Ez az oka annak, hogy a pénztárnál a járulékhátralékok oly nagy mértékben felszaporodtak, hogy a pénztár emiatt állandóan pénzügyi zavarokkal küzd. Kénytelenek voltunk tehát az országos pénztár kivánságára a hátralékok gyors behajtása érdekében a székesfőváros tanácsától külön végrehajtási kirendeltséget kérni. A végrehajtási kirendeltség megkezdte működését. Felkérjük tehát a munkaadókat, hogy szíveskedjenek eddigi hátralékaikat a legsürgősebben rendezni, ezután pedig a járulékokat mindig esedékesség szerint fizetni, mert ezentúl a hátralékok *azonnal* végrehajtás útján fognak behajtatni, ami nemcsak fölösleges költséget és kellemetlenséget okoz, de a pénztár rendszeres működését is nagy mértékben megbénítja. Végül még megjegyezzük, hogy az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár alapszabályainak 36. §-a szerint a betegsegélyezési járulékok *esedékességen túl vagy részletekben való befizetésére halasztást, illetőleg engedélyt sem az országos pénztár, sem pedig a kerületi pénztár nem adhat.*

Az országos munkásbetegsegélyző- és balesetbiztosító pénztár taglétszáma. 1910. december 31-én 1,018.927 egyén volt a pénztárnál betegség esetére biztosítva, a melyből 96 kerületi pénztárnál 866.138, 84 vállalati pénztárnál 155.615, 4 magánegyesületi pénztárnál pedig 7.174 tag szerepelt. Baleset esetére a kerületi pénztáraknál 735.565 egyén volt biztosítva. A betegség esetére biztosítottak közül volt 890.509 férfi és 128.418 nő. A baleset esetére biztosítottak pedig 650.205 férfi és 85.360 női tag között oszlottak meg. Ha a betegség esetére biztosítottak létszámát az 1909. évi eredményhez viszonyítjuk, határozott fejlődést látunk, mert a kerületi pénztárak 139.570 taggal, a vállalati pénztárak pedig 6.312 taggal szaporodtak. A magánegyesületi pénztáraknál ellenben a taglétszám 1.484-el csökkent. Az önkéntes tagok száma az 1910. év végén 9.763 volt. A »Munkásbiztosítási Közlöny«-ben megjelent országos pénztári betegforgalmi kimutatásból megtudjuk, hogy az elmúlt év december havában a keresetképtelen betegek és gyermekágyi segélyben részesült nők átlagos száma 17.969 volt, a mi a betegség esetére biztosított tagok számához viszonyítva 17%-nak felelt meg.

A tengeri hajósok és halászok biztosítására vonatkozó törvényjavaslat. Lapunk legutóbbi számában már megemlékeztünk az osztrák kormányának a tengeri hajósok és halászok betegség és baleset elleni biztosítására vonatkozó törvényjavaslatáról. A következőkben közöljük a két javaslat főbb rendelkezéseit:

A betegség és baleset elleni biztosítási kötelezettség — a javaslat szerint — az összes belföldi tengeri járművek személyzetére, továbbá a hajószolgálatban, az uszódockoknál, a hajótöröttek mentésére és hajók kiemelésére szolgáló vállalatoknál, valamint a belföldi kikötők felügyelete, világítása és karbantartásánál alkalmazottak, úgyszintén a tengeri halászatnál alkalmazott személyzetre terjed ki. Biztosításra kötelezettek még az 50 bruttó-tonna tartalomnál kisebb s nem gőz- vagy egyéb motorral hajtott, valamint a halászatra rendelt s nem gőz- vagy egyéb motorral hajtott járművek *tulajdonosai* is. A biztosítási kötelezettség a hajónak külföldön való tartózkodása idejére is kiterjed. A külföldön ideiglenesen szolgálatot teljesítő külföldiek azonban a biztosítási kötelezettség alól kivételnek. Ministeri rendelettel kivehetők a biztosítási kötelezettség alól még az uton vagy belföldi kikötőkben *ideiglenesen* szolgálatot teljesítő *külföldiek* is.

A betegség esetére való biztosítás kerületi, vállalati vagy magánegyesületi betegsegélyező pénztáraknál eszközölhető.

A pénztárak illetékességének kérdésénél a hajó illetőségi kikötője irányadó.

Ha egy biztosított útközben betegszik meg, a pénztár kötelezettsége csak azon naptól kezdődik, melyen az illető a hajót elhagyta. Az utazás alatt a hajótulajdonos köteles az orvosi ellátásról és gyógyszerekről gondoskodni. Úgyszintén köteles azoknak az orvosi kezelését is ellátni, akik a hajónak külföldi kikötőkben tartózkodása idején arra szorulnak. A személyzetnek a hajón tartózkodása idejére viszont a pénztár a járulékok csökkentéséről tartózkodik az alapszabályokban intézkedni.

A hajóvállalat tartozik az útközben megbetegedett biztosított hazaszállításáról is gondoskodni. Oly külföldieket, kik állandóan belföldi hajón tesznek szolgálatot, megbetegedésük esetén — kívánságukra — belföldi kikötőbe kell szállítani.

A balesetbiztosítás kiterjed minden az üzemben előforduló, vagy elemi csapás által okozott balesetekre. Biztosítottak tekintendők oly egyének is, kik nem tartoznak a hajószemélyzetekhez, de hivatásszerű munkát végeznek ott, továbbá hajósok, kiket a hajó haza szállít. Nem tekintetik üzemi balesetnek a szabadság, vagy szabályellenes távozás idején a hajón kívül elszenvedett baleset.

A balesettel viszont egyenlőnek tekintetik a hivatás közben szerzett cholera, pestis, sárgaláz, vagy beriberiben való megbetegedés. A hozzátartozók kártalanítási igénye megnyílik akkor is, ha a hajó eltűnik, vagy tönkre megy s a biztosított egy évig nem ad életjelt magáról.

A biztosítási járulékokat teljesen a munkaadók fedezik s pedig a hajózási vállalatnál a hajóvállalat, a szövetkezeti halászatnál a szövetkezet.

Betegsegélyező pénztári alkalmazottak kongresszusa. Közöltük, hogy a birodalmi munkásbiztosítási törvényjavaslat ellen való tiltakozás céljából a német betegsegélyező pénztárak kongresszust tartanak folyó hó 30-án Berlinben. Ezt megelőzőleg, folyó hó 17-én a pénztári alkalmazottak tartottak birodalmi értekezletet, melyben a pénztári alkalmazottak szociális helyzetét s szociálpolitikai követeléseit vitatták meg s a szervezkedési törekvésekről tárgyaltak.

A betegsegélyező pénztárak álfalános kongresszusát megelőzőleg még a magánegyesületi segélypénztárak (Freie Hilfskassen) is tartanak külön kongresszust, melyen a törvényjavaslatnak az ezen pénztárakra vonatkozó intézkedéseivel foglalkoznak.

A munkásbiztosítás tanszéke. A bonni egyetemen folyó hó 1-től kezdve dr. Stier-Somló tanár előadásokat tart a szociális jogról s különösen a munkásbiztosítási jogról. Ez az első tanszéke a munkásbiztosításnak egy német egyetemen.

Mérges kritika. A német birodalmi biztosítási hivatalnak egyik nyugalomba vonult tanácselnöke különös hatását fedezte fel a munkásbiztosítási törvényeknek. Szerinte a szociális biztosítás nem vált be, mert nem fejlesztette a közösség érzetét a biztosítottakban, hanem inkább az idegen segítségben való bizakodást mozdította elő. Ennek oka — úgymond — az, hogy a segélyezési kérdésekben ítélni hivatott fórumok nem az objektív ténykörülményeket veszik alapul, hanem a segélyre szoruló személyi viszonyaitól befolyásoltatják magukat. Ebből következnék azután az úgynevezett »járadék-hisztéria.« A sérült nem is törődik már azzal, hogy munkaképességét visszanyerje, hanem egyedül csak az van előtte, hogy járadékhoz jusson. Mindezeknek pedig korunk »vak jótekonysági szelleme« az oka.

Lehet valami igazság abban, hogy nem mindig jótétemény az, ami annak látszik; például ha valakinek járadékot adnak s nem inkább arra törekszenek, hogy munkaképességét teljesen helyrehozzák. Történhetnek bizonyára ily irányban is tévedések, mindez azonban nem okolja meg a nyugalmazott tanácselnök sötét látását, aminek okát inkább a megszokott munkakörétől megvált ember saját helyzetével való megalégedetlenségének s az ebből fakadó pesszimiztikus érzésének tulajdoníthatjuk.

Mezőgazdasági munkások balesetbiztosítása Olaszországban. Az olasz kormány a múlt év novemberében törvényjavaslatot nyújtott be a kamarához a mezőgazdasági munkások balesetbiztosításáról. A javaslat a mező- és erdőgazdaságnál és azok melléküzemeiben alkalmazott összes munkásokra kiterjeszti a balesetbiztosítási kötelezettséget. A biztosítási díjak a birtok nagysága s a művelési ágak szerint fokozatokban állapíttatnak meg s teljesen a munkaadók által fedezendőek. A biztosítottak, illetve hozzátartozóik nem járadékot, hanem végkielégítést kapnak, és pedig halál esetén 500-tól 2.000 liráig, teljes munkaképtelenség esetén 1.200—2.500 liráig terjedő összeget. Részleges munkaképtelenség esetén a munkaképesség csökkenésének megfelelő arányban csökkenik a végkielégítés összege is. A biztosítás a nemzeti biztosító pénztárnál, vagy pedig valamely elismert magán biztosító intézetnél eszközölhető.

MUNKAVISZONY.

A kereskedelmi alkalmazottak szerződéseinek »versenyklauzulája«.

A kereskedelmi alkalmazottak szerződését és munkaviszonyait szabályozó törvényes rendelkezések felette hiányosak. A kereskedelmi alkalmazottaknak egységes, erős szervezeteik nincsenek. Ez a két körülmény okozza, hogy a kereskedelmi alkalmazottak helyzete úgy az ipari jog, mint a szociális biztosítás szempontjából sok tekintetben rosszabb, mint az ipari bér munkásság helyzete. Üzletekben elárúsítókként, irodákban irodai munkára, vagy sok milliós haszonnal dolgozó bankok és iparvállalatok hivatalaiban középiskolai érettségit tett magánhivatalnokok éveken át oly bérért dolgoznak, amelyet bármelyik ipari szakmunkás felháborodással utasítana vissza. Ahhoz jó még az is, hogy ruházkodása és életviszonyai tekintetében bizonyos magasabb igényt támaszt a foglalkozása a magánhivatalnok vagy kereskedősegéd iránt, mint a munkás iránt. Egyszerűen érthetetlen, miképpen élnek meg ezek a szerencsétlenek a mai lakbér- és élelmiszer-drágaság mellett. Csodálatos, hogy a bűnkrónikában nem még gyakrabban találkozunk a mi magánhivatalnokainkkal, kik havi 40 és 60 korona kezdőfizetésekből kénytelenek megélni. Jellemző ezekre a viszonyokra a következő eset: Kereskedelmi érettségit végzett magánhivatalnok 10 éven át dolgozik egy nagyobb vidéki városban, »kalapgyár«-ban, mint segédkönyvelő és elárúsító. Kezdőfizetése 40 korona volt. Felvitte 10 év alatt havi 160 koronára. Nősüléskor kér havi 200 korona fizetést. Ezt megtagadják tőle, mire kis kalapüzletet nyit. Három év múltán tönkre megy. Visszamegy a »gyárba«, amelyben dolgozott, itt csak 100 korona kezdőfizetéssel fogadják vissza és szerződést iratnak alá vele, hogy ha önként lép ki a munkából és a kilépés napjától számított 2 éven belül másik kalapüzletben vállal állást, vagy maga nyit kalapüzletet, 1.500 korona büntetéspénzt fizet a munkaadónak. Négy év múlva szerződészegő lett, mert fizetését felemelni nem akarták, más szakmában nem kapott munkát.

Mikor új munkaadója értesült arról, hogy előbbi munkaadója szerződészegőségért perelni akarja és követeli a kikötött büntetéspénzt, azonnal elbocsátotta s most 8 hónapig volt munka nélkül.

Az ilyen esetek nálunk talán nem túlságosan gyakoriak. A német fejlettebb kereskedelemben és iparban annál gyakoriabbak és ezért a szakérdekeltséget és a szaksajtót elég sűrűn foglalkoztatja a versenyklauzula kérdése. A vélemények megoszlanak. Az alkalmazottak érdekelt-

sége vallja, hogy a munkakereső, anyagi szorultságának nyomása alatt, kényszerül arra, hogy oly feltételt vállaljon, mely későbbi anyagi boldogulásának végkép útját vágja, mely tönkre teheti egzisztenciáját. Különösen akkor immorális nézetük szerint ez a versenyklauzula, ha az alkalmazott akkor sem léphet be konkurens vállalathoz, ha nem önként lép ki, hanem elbocsájtják. Ily esetben egyenesen az anyagi megsemmisülést jelentheti a klauzula. A kereskedők, munkaadók véleménye is megoszlik. Egy részük azt a nézetet vallja, hogy a kereskedelmi alkalmazottak nagy átlagánál semmi értelme sincs a versenyklauzulának. Úgy sem látnak vagy hallanak ezek oly dolgokat, melyeknek elárulásából munkaadójukra tetemes kár háromolhatnék. Kivételes esetekben, bizalmi állást elfoglaló alkalmazottaknál van csak értelme és jogosultsága a klauzulának. Valamely kereskedelmi vállalat sajátossága, lényege oly momentumokban keresendő, melyeket az átlag kereskedő még méltatni sem képes. Az irodalomban képviselt másik vélemény az, hogy a tisztességes kereskedelemnek a versenyklauzulára igen is szüksége van, és mert a tisztességtelen a versenyklauzulát is kijátszhatja, még külön törvényhozói úton is kellene a védelemről gondoskodni. Rámutatnak azokra az esetekre, melyekben a konkurens cég kifizeti az alkalmazottnak a kikötött büntetéspénzt, 1.000–1.500 márkát és többet is.

Úgy véljük, hogy az igazság közepűt van. Ha a versenyklauzula általánossá válik, ha derűre-borúra beleveszik minden szerződésbe, akkor veszedelemmé válik a kereskedelmi alkalmazottakra nézve, anélkül, hogy a tisztességes kereskedelemnek reális haszna lenne belőle.

Különös esetekben, bizalmi állást betöltő jól fizetett tisztviselőknél és alkalmazottaknál a versenyklauzulának lehet jogosultsága arra az esetre, ha az alkalmazott maga hagyja el munkahelyét. A gazdaságilag gyenge, rosszul fizetett, álláshoz nehezen jutó kereskedelmi alkalmazott, kinek életszokásai és életszükségletei semmiféle arányban sem állanak csekély jövedelméhez, a versenyklauzula általános elterjedése által ugyanis gyengén megalapozott egzisztenciájában súlyosan és ok nélkül károsíthatnék. E kérdés törvényes rendezésénél a felsorolt szempontok volnának figyelembe veendőek. Elhanyagolásuk ellenkeznek nemcsak a társadalmi és jogi erkölcsössel, hanem a tisztességes kereskedelem anyagi érdekeivel is.

Magyar és más külföldi munkások Németországban. A német központi mezőgazdasági munkás-hivatal kimutatást közöl arról, hány külföldi mezőgazdasági munkás dolgozik Németországban. Ez a megállapítás könnyű, mert a legtöbb német államban a külföldi mezőgazdasági munkásnak munkásigazolványt kell váltani a határhivatalokban. A kimutatás szerint Németországban dolgozott:

1908/9-ben	1909/10-ben	
21.770	23.204	magyar munkás
12.161	19.111	oroszországi származású német munkás
37.434	46.949	osztrák
37.137	39.672	olasz munkás
216.405	239.879	oroszországi lengyel munkás
86.050	83.447	galíciai
75.102	81.955	ruthen

A bochumi általános bányászövetség alkalmazottainak nemzetiségéről pontos kimutatást közöl. E szerint külföldi munkása közül január elsején volt:

1909-ben	1910-ben	
21.075	19.591	magyar és osztrák
5.423	5.132	hollandi
3.890	2.814	olasz
944	1.042	orosz

A bányászövetség összes munkásainak száma 1909. január 1-én 351.532 és 1910. január 1-én 357.846 volt.

Ipar és kereskedelem gazdasági központja Ausztriában. Kisipari, nagyipari és kereskedelmi egyesületek nagy számban álltak össze, hogy meg-

alkossák a »gazdasági központot«, melynek célja az volna, hogy e három érdekcsoport közös céljait szolgálja. Ez év február 22-én Bécsben megalakult ez új központi munkaadó szövetség vezetősége, melyben a három érdekcsoport egyenlő számban van képviselve. Az elnökségnek e szerint három tagja van, a választmányba minden csoport kilenc képviselőt küld. A központi szervezet programja nagyon gazdag: foglalkozik a kereskedelmi, adó és közlekedési politikával, az ipar és kereskedelem fejlesztésének kérdéseivel, a közszállítással, a szociálpolitika kérdéseivel, és méltó helyet akar biztosítani a maga érdekképviseletének a közigazgatásban és a törvényhozásban. A munkaviszonyra vonatkozólag a szociálpolitikai program ez: a dolgozni akaró munkás erélyes védelme az erőszakos vagy terrorisztikus agitációval szemben. A sztrájk eltiltása közhasznú üzemekben, mint amilyenek a vasút, a posta, a vízvezetékek és villamos üzemek. A szociálpolitika fejlesztése nemzetközi megegyezések útján oly formán, hogy az üzemekben a rend és az üzemek jövedelmezősége ne kockáztassék.

Túlórázás az osztrák gyárakban 1909-ben. Az osztrák kereskedelmi minisztérium nagyon érdekes kiadványban számol be arról, hogy milyen és hány üzemben és hány esetben történt eltérés attól a szabálytól, mely a maximális munkaidőt a gyári üzemekben 11 órában állapítja meg, hány és mely üzemben végeztek a munkások túlórázást. Az 1909-ik évben ezt a maximális munkaidőt 561 üzemben lépték túl (1908-ban 593 üzemben), ami a létező 14.829 gyári üzem 3,8 százaléka. Az 561 üzemben a maximális munkaidőt 1.121 esetben lépték túl és pedig 267 esetben egyszerű bejelentés alapján, 854 esetben hatósági engedély alapján. A munkaidő egy esetben 6 órával, egy napon 4 órával hosszabbított meg, legfeljebb egy órával 465 esetben, legfeljebb 2 órával 632 esetben, legfeljebb 3 órával 24 esetben.

A munkaidőmeghosszabbodás összesen 40.954 munkásra terjedt ki, ezek ez által 2.338.260 munkaórával többet dolgoztak. 1905-től 1908-ig a túlórázás állandóan csökkent. 1909-ben ismét emelkedés mutatható ki. De az egyes munkásnak megterhelése külön munkaidővel a múlt évhez képest mégis csökkent. Lement 62 órától 57 órára.

Az egyes munkás megterhelése csökkent a gummiiparban, a papíriparban, a grafikus iparokban, a fémiparban, a vegyi és más iparokban, emelkedett az építőiparban, a szövőiparban, a kő-, üveg- és agyagiparban.

Az egész iparban a túlórázás tekintetében a múlt évvel szemben nagyobb emelkedést mutat a szövőipar (+ 379.000 munkaóra), a kő-, agyag-, üvegipar (+ 74.000) és a faipar (+ 23.000), lényeges csökkenést mutat az élelmiszeripar (- 189.000 óra), a ruházati ipar (- 50.000), a bőripar (- 29.000) és a fémipar (- 25.000). A szövőiparban beállott nagy emelkedése a túlórázásnak a morvaországi gyapjúszövőgyárakban, a sziléziai lenszövőgyárakban, a csehországi csipke- és kötött árúgyárakban, valamint az alsóausztriai és csehországi fehérítő- és festőgyárakban beállott munkatöbblet rovására irandó.

A csökkenés első sorban a cseh cukor-, az alsóausztriai csokoládé- és cukorgyárakra vonatkozik.

Bérszerződések irányítására és gyűjtésére szolgáló központi hivatal felállítását határozta el március 15-én a német birodalmi gyűlés. Centrum párti képviselő nyújtotta be a javaslatot, hogy a belügyminisztérium kebelében állíttassék fel ily hivatal, melynek feladata volna az összes bérszerződéseket összegyűjteni, munkásoknak, munkaadóknak a bérszerződések megkötésénél tanácsaival szolgálni, vitás esetekben az ellentéteket kiegyenlíteni. Fontos és messze kiható feladata volna ennek a hivatalnak az, hogy előkészítse a megalkotandó tarifajogot. A bérszerződés gondolata terjedőben van. A birodalmi törvényszék 1910. január 20-án kelt ama döntése, hogy a tarifaszerződés nem kényszeren alapul, hogy nemcsak a szervezetre, de annak minden tagjára is kötelező, megadta az alapot arra, hogy a bérszerződések perelhetők legyenek. Így már meg is van az alapja a tarifajognak. A központi tarifahivatal feladata volna, hogy a tarifa szokásjogot tovább fejlessze. Az államtitkár ellenezte a hivatal felállítását. Amíg a szakszervezetek nem felelnek vagyonukkal a bérszerződések betartásáért, addig szerinte a tarifajog csak elméleti jog fog maradni. A szerződéseket a statisztikai hivatal eddig is gyűjtötte, az egyeztetést a belügyminisztérium eddig ellátta. A birodalmi gyűlés a határozati javaslatot mégis elfogadta, úgy, hogy mégis csak van kilátás arra, hogy a birodalmi egyeztető hivatal meg lesz.

Új tünetek az angol munkásmozgalomban. Új munkáspárt alakult Angliában: a British Labour Party. Ez az új párt a szocialista befolyás terjedése ellen

fordul. Jelszava, hogy a politika és különösen a szocialista politika bevonása a szakszervezeti életbe, gyengíti a szervezetet. A Socialist Labour Party megalakulása óta a bérek nem emelkedtek, pedig az élelmiszerek árai hallatlan módon emelkedtek. Az új párt a Trade Unions támogatását, a szocializmus üldözését tűzte ki feladatául. Követeli a közvetlen parlamenti képviselést, de nem külön pártban, hanem egy pártban a tőkés polgári elemekkel, munkásképviseleket követel a helyi önkormányzat szerveiben, de ezeknek nem szabad politikai párthoz tartozniok. A munkások jogainak kiterjesztését és anyagi érdekeik istápolását, de védelmüket is minden szocialista- és politikai agitációval szemben.

A British Labour Party programjában, de gyakorlati tevékenységében nagyon sok a sárga szakszervezetekre emlékeztető elem.

A régi, az angol munkásság túlnyomó többséget képviselő Labour Party ezzel szemben erélyesen védekezik az Osborne ítélet hatásai ellen. Már elkészítette a törvényjavaslatot, mely szerint a szakszervezeteknek, ellentétben ez ítélettel, joguk van pénzeik egy részét politikai agitáció, képviseléválasztás stb. költségeire fordítani. — A törvényjavaslatból lesz-e törvény, a politikai pártok és a mértékadó angol sajtó magatartása alapján, ma még legalább is kétséges.

Munkabérek és használati cikkek árának viszonya Angolországban. Angolországban az első rendű szükségleti cikkek, a ruha, az élelmiszerek stb. ára 1873-tól 1896-ig mindig kisebb lett 1896-tól mostanig ezek az árak folyton emelkednek. Igaz, hogy ez az emelkedés nem volt Angolországban oly rohamos, mint a kontinensen, a minek a szabad kereskedelem, az élelmiszereket drágító védvámok hiánya az oka. Csak a szén és az élvezeti cikkek, tea, cukor, stb. ára nem emelkedett, hanem inkább csökkent. De ezt a csökkenést messze túlhaladja a többi cikk árának emelkedése, úgy, hogy Angolországban az élelmiszerek ára 1896-tól 1900-ig általában 17%-al emelkedett.

A munkabérek ellenben 1874-től 1880-ig kisebbek lettek, innen kezdve bizonyos mértékben emelkedtek. De a munkanélküliség óriási arányokat öltött, úgy, hogy a munkásság elkeseredése nőttön-nőtt. Csak 1887. után kezdett csökkenni a munkanélküliség.

1891-től 1895-ig megint kisebbek lettek a munkabérek, 1900-ig aztán megint némi emelkedés áltott be. Közben 1896-ig estek az élelmiszerek árai. 1896-tól kezdve az élelmiszerek ára emelkedett, de ezt az emelkedést kezdetben még tulszárnyalta a bérek emelkedése.

Az élelmiszerek ára 1896-tól 1899-ig 4·6%-al, a szervezett munkásság bérei 6·2%-al emelkedtek.

1899-től 1907-ig az élelmiszerek árai 14·5%-al emelkedtek, a bérek ellenben csak 6·7%-al. Ez az emelkedés legnagyobb részt a szövögyarak szervezett munkásainak béremelkedése által állt elő, más munkás kategóriáknál ily emelkedésről nem volt szó. Az építőmunkások bérei, pl. 1899-től 1909-ig csak 1%-al emelkedtek, a gépmunkások bérei 1899-től 1908-ig csak 2%-al emelkedtek, míg az élelmiszerek árai 11%-al magasabbak lettek. Érdekes, hogy a drezdai betegsegélyező-pénztár adatai a drezdai viszonyokra nézve ugyanazt derítette ki. Vagyis igaz az a sokat vitatott megállapítás, hogy az élelmiszerek árai sokkal rohamosabban és nagyobb arányban emelkednek, mint a munkabérek.

Iparilag kevésbé fejlett államokban ez a viszony még szembetűnőbb, mint a nyugat nagy ipari országaiban.

Az egyesülési jog szabályozása Portugáliában. Törvényerejű dekretum biztosítja ez év eleje óta Portugáliában úgy a munkásoknak, mint a munkaadóknak azt a jogot, hogy a munkabeszüntetés, illetve kizárás céljaira szövetkezzenek. Csak az állam alkalmazottjai vannak, rögtöni elbocsátás terhe alatt, eltöltve attól, hogy munkabeszüntetés céljából egyesüljenek. Ezek hat hó letelte előtt vissza nem fogadhatók. Ha oly munka beszüntetéséről van szó, mely közérdekű, akkor az ily egyesülést az ok bejelentésével úgy a hatóságnak, mint a másik érdekelt félnek 8—12 nappal előbb be kell jelenteni. Ez a védelem a közvilágítást, az ivóvizet és a legfontosabb élelmi szereket szolgáltató, valamint a közlekedést szolgáló üzemeknek van biztosítva.

A törvényesen megalakult munkás- vagy munkaadó-szervezetek résztvehetnek sztrájk- vagy kizárási mozgalomban, de nem kényszeríthetik erre tagjaikat. Ily kényszer esetén feloszlattatnak.

Hat havi fogsággal sújtható, ki erőszakkal vagy fenyegetések útján akar ily egyesüléseket létrehozni vagy megakadályozni, aki munkást vagy munkaadót munkája elvégzésében megakadályoz, vagy aki nem teljesíti oly választott bíróság rendelkezését, melynek előzőleg alávetette magát.

■■■	JOGGYAKORLAT	■■■
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.**Betegsegélyezés és rokkantbiztosítás.**

A. m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1910. P. 361/4. sz. 1911. március 9-én kelt ítélete.

Ítélet: A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal a pénztár fölebbezését elutasítja, ellenben az igénylő felebbezésének részben helyt ad.

Megokolás: A pénztár a választott bíróság ítélete ellen abból az indokból élt fölebbezéssel, hogy az igénylő az elsőbíróság orvosszakértő által megállapított hűdéses téboly (paranoia) idült és gyógyíthatatlan baj, mely — noha csak időközönként — igénylő gondolkozásában annyira erős zavarokat idéz elő, hogy igénylő ezek miatt fizikai munkára is képtelenné válik. Ez az állapot azonban oly állandó fogyatékoság, mely az 1907. évi XIX. t.-c. 50. §-a alapján kártalanítandó betegségnek a törvény által intencionált értelemben nem tekinthető. A pénztár álláspontja szerint részleges rokkantság esete forog fenn, melynek sújtó következményeit csak a rokkantbiztosítás volna hivatva enyhíteni.

A felső bíróság különben sem osztozik abban a fölfogásban, mely szerint az a tény, hogy a pénztárnak biztosítási kötelezettség alá első tagja szervezetének állandó fogyatékoságában vagy állandó betegségben szenved, még akkor is megszünteti a betegségi segélyezésre való jogosultságot, ha a biztosított hosszú időn keresztül állandóan munkára képes, tényleg dolgozik is és csak időközönként válik bajának erősebb kitörései következtében időlegesen keresetképtelenné. Hiszen köztapasztalat, hogy némely idegbetegség, továbbá a tüdővész és más szervi baj akként állandósul a szervezetben s annyira elterjedt, hogy igen nagy hányada azoknak, akik a megélhetés föltételeit munkával kénytelenek megkeresni, ily baj dacára élete tetemes részén át dolgozik és keres. Ezen köztapasztalati tény mellett már eleve is kizártnak mutatkozik, hogy a törvényhozás, akkor, midőn az 1907. évi XIX. t.-cikkkel a kötelező munkásbiztosítást szervezte, csak az oly alkalmazottaknak kívánta biztosítani megbetegedésük esetére a betegségi segélyt, akik különben abszolút mérvben egészségesek, ellenben a fogyatékos egészségük dacára a többiekkel együtt munkás- és betegségi biztosítás terheit is a többiekkel együtt viselő gyengébbeket a segélyre való jogosultságtól elűzni kívánta volna. De ugyanehez az eredményhez vezet maguknak a törvény intézkedéseinek vizsgálata. Midőn ugyanis a törvény 7. §-ába az önkéntes biztosításra jogosítottak egy részét a jelzett §. a-h. pontjában felsoroltakat a pénztár teherviselési képességének megóvása s visszaélések kikerülése céljából olyanoknak minősíti, mint akiknek a fölvételét az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár előzetes orvosi vizsgálat kedvező eredményétől teheti függővé, ellenben a kötelező biztosítás alá esők körének és ezek jogainak megállapításánál sem orvosi vizsgálatot nem szab föltételként elő, sem egyébként nem tesz az alkalmazottak közt aszerint különbséget, amint inkább vagy kevésbé ép szervezeteik, sőt a 7. §. 1. pontjai szerint önkéntes biztosításra jogosultakkal szemben sem engedi meg, hogy a fölvétel az orvosi vizsgálat kedvező eredményétől tételesen függővé: nyilvánvalóan azt a jogi helyzetet kívánta érvényre juttatni, hogy aki munkára képes és tényleg oly munkával foglalkozik, melynek következtében biztosítottá válik, az a törvény által meghatározott korlátok között a betegségi segélyt akkor is igényelhesse, ha szervezete valamely állandó bajban vagy fogyatékoságban szenved. Ugyanily meggyőződésre juttat a törvény 64. §-ában foglalt rendelkezéseknek s a törvény ezen §-hoz fűzött (javaslat 65 §) indokolásának (l. 150. l.) szemügyre vétele. Ez utóbbi, noha kiemeli, hogy a betegségi segélyezés csak időleges lehet s hogy a rokkantellátás a törvénynek alapján nem foglalhat helyet, másfelől kiemeli, hogy azért ad e törvény ugyanannak a betegségnek 8 heti keresetképeség és munka után való visszatérte esetében a betegségi segélyezésre jogosultságot, mert a korábbi betegségnek a jelzett idő és körülmények után való megújulása a törvény intenciója szerint már újabb betegségnek veendő. Ha ezek mellett még azt is figyelembe vesszük, hogy az emberi szervezet absolute ép és egészséges volta nem is annyira általános jelenség, hogy az egészségnek valamely állandóvá vált, de a munkabírást meg nem szüntető hiányossága csak kivételes állapotnak volna minősíthető, továbbá, hogy egyes szervi fogyatkozások addig, míg az életműködést fokozottabb mérvben meg

nem bénítják, többnyire biztos megállapítás nélkül lappanganak a testben: a főső bíróság kétséglelenül helyesnek fogadta el azt az elvi állásfoglalást, hogy a biztosított, aki állandó szervi bajban vagy fogyatékoságban szenved, de emellett mégis munkaképes és dolgozik, bajának időszakos kitörései idejében az 1907. évi XIX. t.-c.-ben meghatározott segélyezésre a törvénynek a többi közt 64. §-ában meghatározott korlátain belül jogosult és nem tekinthető olyannak, mint akinek segélyezése csak a rokkantbiztosítás keretébe tartozhatnék.

Önálló iparos vagy otthoni munkás ?

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1911. évi március hó 17-én kelt 1911. Bet. I. 82. számú ítélete.

Ítélet: A választott bíróság K. D. igénylőt a b—i kerületi munkásbiztosító pénztár 47.737/1910. sz. ig. határozata elleni felebbezésével elutasítja.

Indokolás: A nyomozás során kiderült, hogy igénylő, aki betegség esetére való biztosításra kötelezetti minőségét a T. 2. §-ának 2. bekezdésére alapítva, magát otthoni munkásnak kérte minősíttetni, állandóan 5 képzett munkással és 3 tanonccal dolgozik és keresménye meghaladja a 2.400 koronás határt, amely a biztosításra kötelezettség tekintetében az otthoni munkásokra is mértékadó.

A pénztár tehát figyelmen kívül hagyva az igénylő terhére esett üzemi költségeket, melyek a saját számlájára dolgozó vállalkozót természetesen érik, arra a következtetésre jutott, hogy igénylő évi keresménye 2.400 koronánál több; ennél fogva a betegség esetére való biztosítási kötelezettség hatálya alá nem tartozik. Ebből az álláspontból kiindulva, a b—i kerületi munkásbiztosító pénztár igazgatósága igénylő tagságának megsemmisítését mondta ki és igénylőt a családi segély iránti igényeivel elutasította.

Ígyenlő e határozat ellen, törvényes határidőn belül felebbezést adott be, kérve a családi segély kiutalását. Felajánlotta a tanukkal és okmányokkal való bizonyítást arra nézve, hogy munkásainak többet fizetett a pénztár által alapul vett összegeknél, mert azoknak külön munkadíjakat is fizetett. Ezek számításba vételével és az igénylő álláspontja szerint szintén számításba veendő üzemi költségek levonásával, évi jövedelme a 2400 koronát meg nem haladta.

Ígyenlő képviselője azt vitatta, hogy az otthoni munkásokra nézve a 2.400 koronás kereséi értékhatár nem is mértékadó, vagyis ezek a munkások még 2.400 koronát meghaladó munkakeresménnyel is betegség esetére biztosításra kötelezettek. Pénztári képviselő ezzel szemben kifejtette, hogy igénylőt nem otthoni munkásnak, hanem munkaadónak kell tekinteni, aki biztosítási kötelezettség alá még akkor sem esnék, ha évi jövedelme tényleg 2.400 koronán alul maradna. Hivatkozott a T. 25. §-ára, mely munkásbiztosítási nézőpontból a kisiparos fogalmát ahhoz köti, hogy üzemében ötnél több munkás rendszerint alkalmazva ne legyen. Ezt tekintve, igénylő üzeme még a kisiparos üzemét is meghaladja, miért is igénylőt nemcsak otthonülő munkásnak nem, de még kisiparosnak sem lehet tekinteni.

A bíróság a pénztár által a tárgyaláson előterjesztett álláspontot foglalta el a következő okokból:

A T. 2. §-a a betegség esetére való biztosítási kötelezettséget kiterjesztette azokra a munkásokra is, akik az ipari munkát nem a munkaadó műhelyében, vagy lakásán, hanem saját műhelyükben, vagy lakásukban más iparúzők megbizásából és azok számlájára végzik, még ha a nyers és segédanyagokat maguk szerzik be és mellékesen saját számlájukra is dolgoznak. A törvény az otthoni munkások fogalmát közelebbről nem határozza meg. Nem írja körül részletesen, hogy minő terjedelemben folytatott iparúzés eshetik az ottani munkateljesítés fogalma alá. Ilyen körülmények között a gyakorlati jogalkalmazás körébe tartozik ennek a kérdésnek megoldása.

A más iparúzők megbizásából és számlájára ipari munkával foglalkozó iparúzők tapasztalás szerint nem valamennyien munkások, hanem vannak olyanok is, akik mint munkaadók foglalkoznak saját műhelyükben vagy lakásukban ipari munkával más munkaadók megbizásából és számlájára. Ezek az úgynevezett házi iparúzők, akiknek munkaadói minőségük abból következik, hogy a munkáltatóktól egyénileg függetlenek és a teljesítésre átvett ipari munkát, ha ugyan más részére és számlájára, de önálló vállalat körében saját vállalkozásuk és kockázatuk mellett végzik, vagy végeztetik. Ezekről fogalmilag lényegesen különböznek a munkáltatóktól függő külső munkások vagy otthoni munkások, akik a munkaadó műhelyén kívül dolgoznak ugyan, de az átvett munkát meghatározott bérért vállalkozásszerű jelleg és kockázat nélkül teljesítik. Hogy adott esetekben a

munkát vállaló fél melyik kategóriába tartozik, azt minden alkalommal az összes körülmények figyelembevételével kell megítélni.

A magyar munkásbiztosítási törvénynek célzata kétségtelenül az volt, hogy betegség és baleset esetére azoknak létfenntartása érdekeit biztosítsa, akik mint függő helyzetben levő munkások, vagy csak egészen korlátozott terjedelemben ipart űző munkaadók a nagyobb terjedelmű és kockázatos vállalkozások keretén kívül esnek és emiatt nincsenek abban a helyzetben, hogy munkájuk közben az ellátásuk és kártalanításuk alapjául szolgáló vagyont megszerezhessék. A törvénynek ez az intentiója világosan kitűnik a 7. §. d) pontjának rendelkezéséből is, mely szerint betegség esetére önként csak a segédszemélyzet nélkül dolgozó önálló iparosok biztosíthatják magukat. A törvényhozónak e szándékból következik, hogy a saját műhelyükben és lakásukban más iparúzóknak megbízásából és számlájára ipari munkával foglalkozókat sem feltétlenül kívánta a biztosítás hatálya alá vonni, hanem csak abban az esetben, ha azok nem munkaadók, hanem munkások. Ennélfogva a törvény 2. §-a 2-ik bekezdésének rendelkezése nem zárja ki azt, hogy adott esetekben vizsgálattassék, vajjon az iparúzás terjedelmét s jellegét s az összes számbaveendő körülményeket tekintve, az illető munkát vállalónak ipari tevékenysége a munkaadói működés, vagy pedig a munkás munkateljesítés fogalma alá esik. A T. 7. §-ának d) pontjának analóg alkalmazásával szorosán véve azt a jogelvet kellene felállítani, hogy az az otthoni munkával foglalkozó, aki segédszemélyzetet tart, már nem esik a munkás fogalma alá, mert az ilyen iparúzónek vállalata a segédmunkások munkabérvizsgálatai kedvező esélyeinek felhasználására irányított önálló vállalkozás jellegével bír. Ha azonban ez a jogelv teljes merevséggel nem alkalmaztatik is, úgy kétségtelen, hogy a nagyobb segédszemélyzettel munkáját végző, vagy végeztető munkavállaló iparúzó ténykedése túlterjed a munkás-egyéni jellegű munkálkodása körén. Mert az ilyen nagyobb terjedelmű ipari tevékenységnek lényege nem abban áll, hogy a munkavállaló munkáját egy vagy több munkaadónak megelégedő munkabérrérendelkezésére bocsájtja, hanem, hogy a főmunkáltatótól átvállalt munkát más munkások munkaerejének s a bérvizonyok előnyeinek felhasználásával saját kockázata mellett önálló vállalkozásként saját hasznára teljesíti. Az ilyen vállalkozó tehát nem tekinthető munkabér fejében munkát vállaló s a munkaadótól függő munkásnak, hanem oly munkaadónak, ki más munkásokkal, vagy azokkal együttesen végzendő munka teljesítését ellenérték fejében elvállalja. A jelen perbeli adatokat tekintve, a bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy igénylő is nem munkás, hanem önálló munkavállalkozó volt akkor, amikor megbetegedése alapján a Szt. e-i üdülőházba utaltatott. Saját beismerése szerint ugyanis igénylő nyolctagú segédszemélyzettel, tehát oly terjedelemben folytatta iparüzletét, hogy igénylőnek ezen üzlet vezetése körüli ténykedése vállalkozásszerű jellegénél fogva megfelel a munkaadó tevékenységének és túlhaladja a más munkaadótól függő munkateljesítménynek határait. Kétségtelen ugyanis, hogy igénylő vállalatánál iparúzó tevékenységének ellenértékét lényegében nem az a munkabér képezte, amelyet igénylő saját szakmabeli munkájával érdemelt ki, hanem az az üzleti haszon és jövedelem, amely a teljesítésre átvállalt munkának kedvezőbb feltételek mellett előállíttatása útján a munkabérvizsálynak, kellékeszerzésnek és egyéb üzemi kiadások esélyeinek kedvező felhasználásával állott elő. Hogy igénylő iparúzó szereplésében a munkadói tevékenység ismérvei forognak fenn, bizonyítja egyebek között az a körülmény, hogy igénylőnek betegsége és szanatóriumi ápoltatása ideje alatt is üzleti vállalata nejeének felügyelete alatt a segédszemélyzet közreműködésével tovább folyt.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Régebbi baleset következményeinek mérlegelése munkaképességcsökkenés megállapításánál.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1910. október 20-án kelt 1910. A (bal) I. 75/4. sz. ítélete.

Ítélet. A választott bíróság N. F. igénylő részére állandó baleseti kártalanítást ítél meg.

Indokolás. A balesetvizsgálati jegyzőkönyv tartalmával és a kihallgatott tanúk vallomásával bizonyítottnak tekinthető, hogy N. F. kazánkovácsnak, midőn a Máv. gépgyárában 1907. évi dec. hó 27-én egy füstszekrény lemezeinek faragásával foglalkozott, ezen munkája közben lepattant forgácsszilánk jobb szemébe

ütődött. 1908. évi jan. hó 6-tól a budapesti egyetemi szemklinikán jelent kezett, hol másnap jobb szemét eltávolították.

Igénylő azt adta elő, hogy ezen esei előtt mintegy 12 évvel ugyanazon munkaadó szolgálatában szintén kazánkovácsmunka teljesítése közben jobbszeme megsérült és akkor 2 hónapig beteg volt, de mivel teljesen ép balszemével jól tudott dolgozni, munkába állott, dacára annak, hogy jobbszeme káprázott és arra nem igen látott. A Máv. gépgyárának jelentéséből kitűnik, hogy 1894. évi jun. hó 7-től 14-ig és október hó 1-től 28-ig igénylő szembajjal tényleg beteg volt. Hogy azonban ez a szembaj balesetnek lett volna következménye, arról a munkaadónak nincsen tudomása. Tény azonban, hogy igénylő ezen korábbi balesetből folyólag munkaadója ellen a budapesti kir. törvényszéknél kártalanítás iránti pert tett folyamatba, amelyben a bíróság által 1908. évi október hó 13-án kelt végzéssel tudomásul vett, egyezség jött létre. Eszerint tehát igénylőnek a korábbi balesetből folyó munkaképesség vesztesége kártalanítva van, igénylő azonban az újabb balesetből folyó kártalanítási igényt is érvényesíteni kívánja, azt állítva, hogy jobb szemét az újabb baleset következtében kellett eltávolítani s azóta a bal szeme is állandóan gyuladásban van.

Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár igazgató-sága igénylőt állandó baleseti kártalanítás iránt emelt igényével elutasította abból az álláspontból, hogy igénylőnek jobbszeme már az 1907. évi dec. hó 27-iki sérülés előtt is vak volt, ekként az újabb sérülés a munkaképességének már meglévő hiányát nem növesztette, hanem a szem eltávolítása folytán beállott állapot csupán esztétikai fogyatéknak tekinthető, mely munkaképességvesztést nem jelent és így kártalanítás alá nem esik.

Igénylő e határozat ellen törvényes határidőn belül felebbezést adott be, azt vitatva, hogy újabb munkaképességcsökkenése legalább 22%.

A kérdés az, hogy újabb baleset következtében igénylő szenvedett-e 10%-ot meghaladó munkaképesség-vesztést...

Bírói orvosszakértő kétségtelenül megállapíthatónak tartja, hogy a szem megvakulása régebb keletű az 1907. évi december havi balesetnél, de kifejezi azt a véleményét, hogy a szemeltávolítását az újabb balesettel oki összefüggésbe hozható, fájdalmas és gyuladt állapot tette szükségessé. Ennek a szemnek gyengesége és beteges állapota a balesettel összefüggésben nincs, mégis tekintettel arra, hogy a műszemviselés a szemüveg izgatása által igénylő közérzetét és így a munkaképességét is károsan befolyásolja, bírói szakértőnek a tárgyaláson előadott írásbeliétől részben eltérőleg módosított véleménye oda konkludált, hogy a megvakulást okozott első balesetből eredt 25% munkaképesség-vesztés a jobb szem eltávolításának következményeképp még mintegy 10—12%-kal fokozódott.

Az állandó járadékügy folyamán bírói orvosszakértő igénylőt ismételtlen megvizsgálta és előbb hivatkozott vélemények módosítására nem talált okot. Újabb megállapítása szerint igénylő balszemén a kötőhártya-gyulladás jelenleg is észlelhető, bár kisebb mértékben, mint az előző vizsgálatoknál, amit szakértő annak tulajdonít, hogy igénylő már nincs munkahelyén a poros és füstös levegőben.

A bíróság orvosszakértőjének véleményét ítélkezése alapjául elfogadta, megállapította, hogy igénylő az 1907. december 27-én történt újabb baleset következtében már csökkent munkaképességéből további 12%-ot veszített. Kétségtelen ugyanis, hogy az a körülmény, miszerint igénylő jobbszemét újabb sérülés érte s annak folytán föllépett gyulladás következtében szemgolyóját el kellett távolítani, igénylőnek munkaképességére befolyással bírt. Mert a munkaadónak jelentéséből és az ahhoz csatolt kereset-kimutatásokból megállapítható, hogy az újabb baleset idejétől fogva addigi munkájának teljesítésére képtelenné vált és keresete fokról-fokra lényegesen kevesbedett. Míg ugyanis a baleset előtt a lemez-hajlítói és kazánösszeállítói csoportban dolgozott, a baleset után az ottani munkákat végezni többé nem tudta, meglévő balszemének folytonos gyuladása miatt. Hogy igénylőnek ez az állapota még rosszabbodott, annak világos bizonyítéka, hogy munkaadója el is bocsátotta. Ha tehát ezt a körülményt, hogy igénylő megmaradt balszeme állandóan gyuladékos állapotba került, nem is lehet az utóbbi baleset következményének betudni, mégis alaposan feltételezhető, hogy a baleset be nem következése esetén a szemnek munkaképessége is tovább megmaradhatott volna. Mert ennek a szemnek állapotát és igénylőnek általános közérzetét mindenesetre kedvezőtlen irányban befolyásolhatta az a kellemetlen érzés, mely a műszem viselése és a szemüveg izgatása által állott elő. Sőt kizártnak nem lehet tekinteni, hogy a baleset előtt a szemüvegben volt jobbszem — ha látás-élességgel nem bírt is — a másik szem működését és látását elősegítette.

Az »Adria« zárszámadása. Az »Adria« m. kir. tengerhajózási részvénytársaság igazgatósága ma állapította meg az 1910. üzletév zárszámadását. Az évi mérleg 1,347.663 K 71 f összegű leírások után 897.949 K 69 f tiszta nyereséggel záródik, úgy, hogy a múlt évről új számlára áthozott 44.362 K 41 f hozzászámítása után összesen 942.312 K 10 f áll majd a közgyűlés rendelkezésére, vagyis 247.109 K 40 fillérrel több, mint az előző évben. Az igazgatóság a közgyűlésnek javasolni fogja, hogy ezen összegből a tartalékalap gyarapítására fordíttassék 73.250 K, az esedékes részvénytulajdonosok pedig 16 koronával (a múlt évben 12 K) váltassék be. A közgyűlést f. évi április hó 30-án fogják megtartani.

A GLOGOWSKI ÉS TÁRSA CÉG „KARTOTHEK” OSZTÁLYA

(Budapest VI., Andrásy-út 12.),

mint a Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, valamint az Országos Munkásbetegségélyező- és Balesetbiztosító Pénztár szállítója, felhívja az összes *Kerületi, Vállalati és Magánpenztárak*, nemkülönben *Egyesületek és Testületek* figyelmét, az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelésére **kitűnően** bevált „KARTOTHEK”-rendszerére. Bővebb felvilágosításokkal szívesen szolgálunk, sőt „KARTOTHEK”-rendszerünket az érdeklődőknek helyszínen **vételkötelezettség nélkül** bemutatjuk.

Legjobb és legmegbízhatóbb minőségű magyar bácskai kenderből készült gazdasági és műszaki kötélárút

ajánl: **Bleier és Weisz** kötélgyártó cég BUDAPESTEN.
Raktár és iroda: VII, Károly-körút 7.

Továbbá: **TORNAESZKÖZÖK**, valamint kocsizó-lóhálók, szánhálók, gabonaszákok, vízhatlan ponyvák, kender, csepű, vászontömlők, itató- és tűzvédők, kokusz futószőnyegek és lábtörlők, ruhaszártó kötelek.

Lawn-tennis hálók, fogolyhálók stb. e szakba vágó árúkat a *legjutányosabb eredeti gyári árhoz* — *Vidéki megrendelések pontosan eszközöltetnek.*

MAGYAR KENDER- ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: Salzmann és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődéinkben készülnek a saját kendergyárunkban kikészített, fonódánkban fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak, vízmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített, elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonódánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

FÉMTÖMEG- CIKKEKET

SAJTOLVA, HÚZVA,
NYOMVA, DOMBO-
☆ RÍTVÁ GYÁRT ☆

BARTOS ZOLTÁN

FÉM- ÉS BÁDOGÁRÚ-GYÁRA
BUDAPEST VII, GIZELLA-ÚT 55

Jég.

Természetes vagy műjeget a helybeli piacon házhoz szállítva és berakva; vidékre vagononként vagy fuvaronként ajánl a legolcsóbb árban **Weisz G. és Társa**

jégnagytermelő és kereskedő
Budapest VI., Szerencsen-utca 38.

Telefonszám 17-56.

Nélkülözhetetlen mindenkinek, ki munkásbiztosítással tudományosan foglalkozik **DR. G. ZACHER** csász. titkos kormánytanácsos nagy műve:

Die Arbeiterversicherung im Auslande

(A munkásbiztosítás a külföldön).

Felöleli az összes kulturállamok munkásbiztosítási törvényhozását. 5 kötetben, ára 110 márka. Az egyes államokra vonatkozó füzetek egyenként is kaphatók a következő árban:

	Mk.		Mk.		Mk.
I. Dánia	1'—	Vla. Olaszország	4'50	XIIa. Belgium	3'—
Ia. »	2'—	Vib. »	2.40	XIII. Hollandia	3'60
Ib. »	4'50	VII/VIII. Ausztria-		XIIIa. »	2'—
II/III. Svédország,		Magyarország	3'—	XIV. Luxemburg	2'—
Norvégia	2'—	VIIa. Ausztria	4'50	XIVa. »	2'80
Ila. Svédország	2'—	VIIIa. Magyarország	1'—	XV. Spanyolorsz.	2'—
IIla. Norvégia	3'60	VIIIb. »	4'—	XVa, »	1'60
IIb. »	4'—	IX. Oroszország	1'20	XVI. Áttekintés	1'—
IV. Franciaország	2'—	IXb. »	3'—	XVII. Északamerika	6'—
IVa. »	3'—	X. Finnország	1'60	XVIII. Ausztrália-	
IVb. »	4'50	Xa. »	1'20	Neuseeland	5'20
V. Nagybritannia	2'—	XI. Svájc	3'—	XVIIIa. Ausztrália-	
Va. »	4'50	XIa. »	2'40	Nagybritann.	1'60
Vb. »	4'50	XII. Belgium	2'—	XIX. Bel- és külföld	4.50
VI. Olaszország	3'—			XX. Register	3'—

Megrendelhető a **Munkásügyi Szemle** kiadóhivatala útján, vagy közvetlenül a kiadónál: **A. TROSCHEL Gross-Lichterfelde.**

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötő- és vil-
lanygép-gyártók.
(Ferenciek bazára).
BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
Égyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyező egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orthopädia-gépeiket; mülábak, műkezek, lábgépek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányait és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és vérérenyek bajainál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agyvérterorlódásnál unicum és specifikum. 2. Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál. 3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmaknál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőny, vese- és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Prostatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél, (húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgyárnál. 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fokozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitratum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tartalmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb tevékenységre serkenti. 3. Az étvágyat meglepően elősegíti. 4. Kevés szénsavat tartalmaz.

□ ALAPITVA: 1892. ÉVBEN. □
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐ VIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfolyamokon. Részletes ismertető és vezérfonal a tanuláshoz az igazgatóságnál kapható. **Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.**

TELEFON 79-34.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok, valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. =

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami, kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

HIRMANN H. FERENC

FÉMONTÓDE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszusz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasúti kocsik- és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi rez- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetéki szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Öntöttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egész-ségügyi berendezések. Fayence-árúk.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
GÉPEKET, legujabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Termék és költségvetések díjtalanul. □ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb TÖMÍTŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárúsítási iroda:

Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

E

lőnyös fizetési feltételek mellett olcsó gyári áron a legjobb gyártmányú varró, ipari és gazdasági gépek, úgyszintén háztartási eszközök kaphatók TATÁN, FENYVES NÁNDOR Közgazdasági Áruforgalmi Vállalatánál, Komárom-megye.

The Consolidated

LONDONI ÉLETBIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, V., SZABADSÁG-TÉR 5. SZ.

Mechanikai len- és kenderszövő, kikészítő és impregnáló gyár Taussig Sámuel és fiai

Raktár: V., Bálvány-utca 22.

GYÓR

Telefonszám 30-32.

Hazai gyárunkban: mezőgazdasági célokra szolgáló szállító és fuvarozó kocsik részére alkalmas vízmentes ponyvák, továbbá katonaság, kórházak, hajó és vasúttársaságok vászon-árú felszerelése készülnek. Gyártunk továbbá len és jutazsákokat, bélésvásznakat, szabók, cipészek és szijgyártók részére, továbbá rolettágrádlit, finom fehér és durva vásznat.

Alapítatott
1841-ben.

**Pesti Magyar
Kereskedelmi
Bank Budapest**
V., Fürdő-utca 2.

◆ Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000 »

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.
Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.
Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám.

Fiókok Budapesten:

- ◆ II., Fő-utca,
- II., Margit-körút,
- IV., Kossuth Lajos-utca és
Károly-körút sarkán,
- ◆ V., Váci-körút 74.,
- V., Szabadságtér 16.,
- VI., Andrássy-út 21.,
- VII., Erzsébet-körút 25.,
- VII., Lövölde-tér 9.,
- ◆ VIII., József-körút.
- IX., Várház-körút 5.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nagykanizsa, Nagyszeben, Sopron, Ujpest, Ujvidék. Ezenkívül kommanditek és affiliált intézetek az ország, valamint a balkánfélsziget nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen.

„Continental“
Pneumatik

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilonok ke-
:: rekei részére. ::

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:

DÉRY GYULÁNÁL.

VI. ker., Révay-utca 6. szám.

Ifj. ANDAI ÁRMIN

ÉKSZERÉSZ ÉS ÓRÁS

BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 66.

Zenepalota mellett.

Ékszermunkák, valamint át-
alakítások és óra-javítások
kiváló pontossággal és szak-
szerűen eszközölköttek. SSS

**ROZSDA ELLEN LEG-
MEGBIZHATÓBB MÁZ**

LEGJOBB HAZAI GYÁRTMÁNY
SIDEROSTHEN-LUBROSE MŰVEK.

Iroda: BUDAPEST, VI., Podmaniczky-u. 27.
Gyár: FIUME.

**Festékek
és lakkok**

megbízható, szolid és olcsó beszerzési forrása
KRAYER E. ÉS TÁRSA, BUDAPESTEN
cs. és kir. udvari szállító festék-, kence- és
lakkgyára. Főraktár és iroda: V., Váci-út 34.
szám. »Krayer festékudvar«

Ő cs. és kir. Fensége, József főherceg udv. szállítója. A m. kir.
államvasutak, állami gép- és vasgyárak, az összes waggon-
gyárak, Budapest főváros szállítói. ☼ ☼ ☼ ☼ ☼ ☼

**A jelenkor csodája a Royal nagy
mozgóban látható**

VII, Erzsébet-körút és Dob-utca
(67. sz.) sarkán. — Technikailag
oly sikerült velítések, annyira plasz-
tikusak, mintha teljesen légürben mo-
zognának. Csalhatatlanságig élethűek

Császárfürdő Budapestén.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hév vizű gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság*

'MATADOR'

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

■ ■ ■

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszij-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselőt és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH“

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbben lehet építeni.

Az „AEROLITH“.

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH“

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 19.

MÁLNÁSI SICULIA GYÓGYVIZ

az összes hurutos bántalmaknál pótolhatlan. A gyomorégést azonnal megszünteti. — Hatásában fölülmulja a continens összes hasonló gyógyvizeit és különösen javaltatik a gége, torok, tüdő, vese, hólyag és a belek hurutos bántalmainál.

MINDENÜTT KAPHATÓ. Főraktár: BRÁZAV BUDAPEST.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtalpúak és fájós lábúak legjobb eredményrel használják a **szab. Laufer ludtalp-fűzőt.**

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,
V., Muzeum-körút 9. szám.

Elszakíthatlan munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 13.

Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve.

Telefon
51-52

Telefon
51-52

NEUMANN H.

testgyenesítő gépek és
orvosi műszerek gyára

BUDAPEST.

Üzlet: VIII., József-körút 33. szám.

Gyár: VIII., Mária-utca 2. szám.

Ajánlja saját kitűnő hírnévnek
örvendő gyárában készült orthopaed-gépeit, mülábait, műkezeit, valamint orvosi műszereit, kórházak és ambulatóriumok teljes berendezéseit.

HONI IPAR!

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. 1. em.

fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készítünk (a gyökér eltávolítása nélkül is) természetű fogpótlásokat aranyban és (vulcanit) kautschukban szájpadlás nélküli fogpótlások, u. m. aranykoronák, csapos fogak és aranyhidak a legművészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán, cement és amalgam töméseket (plombák), foghuzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfaq Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című, mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr. Edelmann és Márfaq fogorvosok tollából (IV., Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul bárkinek megküldetik.

:::: KÖRUTI FÜRDŐ ::::

Budapesten, VII., Erzsébet-körút 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KÁD ÉS
HULLÁMUSZODA

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ ÉS
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság (Hold-utca 7.)

Élesztő- és vegyipari gyárak teljes berendezése.
KÜLÖNLEGESGEK a glicerin-, szirup-, petróleum-, spiritusz-, likőr-, kórus-, és malátagyártás.

REICHEL ÉS HEISZLER
VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKAS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20
korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29.
Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM : CIKKEK: Még néhány szociális szempont a polgári perrendtartás körül. Dr. Meszlény Arturtól. — A postai alkalmazottak vasuti bal-
eseti kártérítési joga. Dr. Schubert Józseftől. — A szociáldemokrata párt a munkásbiztosi-
tásról. — Eugenika és elfajulás. — A magyarországi munkásbiztosítás statisztikája. —
A kereskedelmi alkalmazottak szerződéseinek „versenyklauzulája”. — **SZEMLE:** Szociál-
is egészségügy; Nemzetközi lakás-egészségügyi kongresszus. — A nyugalom, mint gyógytényező.
— Ifjú munkások éjjeli munkája cukorgyárakban. — Rák megbetegedés a különböző élethivatások-
ban. — Nemi betegségek és büntetőjog. — Bányamunkások újabb hivatásos betegsége. — A tuber-
kulózis csökkenése Németországban. — Tuberkulin kurzusok. — Ingyen ital a karlsruhei városi
munkásoknak. — **Munkásbiztosítás:** A szociáldemokrata pártgyűlés. — A járulékok befizetése
tárgyában. — Az országos munkásbetegsegélyző- és balesetbiztosító pénztár taglétszáma. — A ten-
geri hajósok és halászok biztosítására vonatkozó törvényjavaslat. — Betegsegélyző pénztári alkal-
mazottak kongresszusa. — A munkásbiztosítás tanszéke. — Mérges kritika. — Mezőgazdasági mun-
kások balesetbiztosítása Olaszországban. — **Munkaviszony.** Magyar és más külföldi munkások
Németországban. — Ipar és kereskedelem gazdasági központja Ausztriában. — Túlórázás az osztrák
gyárakban 1909-ben. — Bérszerződések irányítására és gyűjtésére szolgáló központi hivatal. —
Új tünetek az angol munkásmozgalomban. — Munkabérek és használati cikkek árának viszonya
Angolországban. — Az egyesülési jog szabályozása Portugáliában. — **Joggyakorlat:** Betegsegé-
lyezés. — Balesetbiztosítás. — **Hirdetések.**

szesz-élesztő- és vegyjárti gyárak teljes berendezése.
KÜLÖNLEGESSEGEK a glicerin-, szí-
rup-, petróleum-, spirítusz-, likőr-, ko-
rpa-, élesztő- és malatagyártás
terén, kivonatoló, falepároló és gőzölő
berendezések. Víz tisztítók, sör- és do-
hánygyári berendezések, kazánkovács-
munkák és vasszerkezetek.

FÉMONTÓDE.

REICHEL ÉS HEISZLER
VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.

BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.

Allomás: Kőbánya alsó pályaudvar, waggonkudomények részére
saját iparvágány.

Telefon: 50-85 és 98-10. — Sürgőnyezim: Reichel és Heiszler.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú kereskedésben.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú kereskedésben.

Nay és Róna Faárú- és száll-
lítóeszköz-gyár,
Gépműhely. Központ: Budapest V., Kalmán-utca 15.
Telefon.

Taligák, szállítóeszközök bármely építkezés
és iparüzem számára. Diaphragma-szivattyúk.
Fecskendők. Emelő-szerszámok. Vasuti szer-
számok. ○○○○ Tessenék árjegyzéket kérni.

A jelenkor legjobb
tetőfedő anyaga.
Igen fontos!
Minden Eternit-lap
'ETERNIT'
szóval van megje-
lölve. Sziveskedjék
mindig határozottan
HATCSÉK-FÉLE
ETERNIT-palát
kérni.
Magyarországi közpo t:
„Eternit Művek“
Hatschek Lajos
Budapest,
VI., Andrássy-út 33.

PALA
Hatschek szabadalma!

Szent-Margitszigeti üdítővíz
A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes,
jó hatása, egészségpoló ital. —
A Szent-Margitsziget gyógyfürdő
felügyelősege saját kezelésében.
Telefon 36-52. Telefon 36-52
Minden jobb fűszerüzletben
és vendéglőben kapható.